

IAKTTA – HANDLA – REFLEKTERA

Blivande förskollärare om yrkeslärande före och efter verksamhetsförlagd utbildning.

Anita Eriksson Birgitta Davidsson Solveig Hägglund

RAPPORT NR 4

IAKTTA – HANDLA – REFLEKTERA

**Blivande förskollärare om yrkeslärande före och efter
verksamhetsförlagd utbildning.**

Anita Eriksson, Birgitta Davidsson & Solveig Hägglund

Rapport från Institutionen för pedagogik, Nr 4:1999
Högskolan i Borås, 501 90 Borås

Förord till arbetsrapporter i projektet "Lära till lärare"

Vid Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik, pågår under åren 1998-00 ett brett upplagt forskningsprojekt, "Lära till lärare". Projektet består av två parallella huvudstudier med det gemensamma syftet att identifiera vad som är verksamma villkor för konstruktion av en lärarroll i utbildningspraktik och yrkespraktik. I den ena studien fokuseras den nyligen påbörjade integrerade lärarutbildningen (förskollärare och grundskollärare 1-7) som kontext för socialisation till lärare. I den andra studien undersöks hur fyra lärarlag i en integrerad skolpraktik (förskola - grundskola) utvecklar och etablerar nya arbetsformer.

I den studie som undersöker lärarsocialisation under utbildning används texter som de studerande skriver under olika faser i utbildningen, som underlag för bearbetning och analys. Hit hör förväntningar på utbildningen, motiv till yrkesval, pedagogiska ställningstaganden, anteckningar från dagböcker och kursutvärderingar. I den studie som följer integrerad skolpraktik samlas data in under fem terminer genom intervjuer, observationer av vardagspraktiken, deltagande i personal- och planeringsmöten, samt lärarnas skriftliga reflektioner.

Projektet finansieras av Högskoleverket och Högskolan i Borås och ingår i en bredare satsning på att bygga upp och utveckla forskningsanknytningen vid institutionens lärarutbildningar. I anslutning till projektet bedrivs forskarutbildnings- och magisterstudier. Dessutom driver de projektansvariga ett av institutionens vetenskapliga kollegier, "Kollegiet för socialisationsperspektiv på pedagogiskt arbete". Till kollegiet hör, förutom de som arbetar inom projektet, ett tiotal av institutionens lärare, samtliga involverade i den integrerade lärarutbildningen, samt handledare från verksamheten. Inom ramen för kollegiet initieras diskussioner om projektets innehåll och närliggande frågor och här knyts projektets vetenskapliga perspektiv samman med de praktikperspektiv som kollegiemedlemmarna har erfarenhet av. I kollegiet ges också kontinuerlig rapportering om projektet och hur det fortlöper. Projektet/kollegiet har också ansvar för en vetenskaplig seminarieserie, obligatorisk för lärarstuderande, på temat "Det pedagogiska rummet som plats för socialisation och lärande".

Vi som arbetar inom projektet har som ambition att fortlöpande informera om arbetet till dem som av olika skäl har intresse av att veta hur arbetet fortskrider. Istället för några få, omfattande avrapporteringar har vi valt att

publicera skrifter som har karaktär av arbetsrapporter och som dokumenterar delar av det pågående bearbetnings- och analysarbetet. Av naturliga skäl får därför rapporterna varierande innehåll och varierande grad av "vetenskaplig tyngd".

Det är vår önskan att studenter, lärarutbildare, förskollärare/grundskollärare, forskare, politiker och anslagsgivare alla skall hitta den information de söker om projektet i våra rapporter, och att de skall inspireras till fortsatt arbete och reflektion omkring frågor som har att göra med "hur lärare blir lärare".

Den här rapporten, nummer fyra, redovisar en studie av hur synen på yrke och yrkeslärande hos 22 blivande förskollärare fördjupas och får ett något annorlunda innehåll under en verksamhetsförlagd period i utbildningen. Studien baseras på texter skrivna före och efter en sådan period. I rapporten diskuteras också betydelsen av att i utbildningen kontinuerligt använda de studerandes egna reflektioner omkring yrkesrollen som ett pedagogiskt medel i utvecklingen av en medveten yrkesroll.

Borås i oktober 1999

Solveig Hägglund
Birgitta Davidsson
Anita Eriksson
Marianne Strömberg
Marianne Dovemark

Hemsida: www.hb.se/forskning/insti/ped/lara-t-larare/

Innehållsförteckning	
Förord till arbetsrapporter i projektet ”Lära till lärare”	1
Innehållsförteckning	3
Inledning och syfte	4
Tidigare studier av yrkeslärande	5
<i>Lärarutbildningens betydelse</i>	6
<i>Yrkessocialisation genom praktisk erfarenhet</i>	7
Utbildningskontext	11
<i>Kursen Leva, Leka, Lära</i>	11
Metod och tillvägagångssätt	13
Resultat	15
<i>På väg mot en yrkesroll</i>	15
<i>Mål inför praktiken</i>	16
Kommentar	18
<i>Strategier för lärande under praktiken</i>	19
Kommentar	21
Kommentar	23
<i>Att reflektera i praktiken</i>	23
Kommentar	24
Sammanfattning	24
Reflektioner efter praktiken	25
<i>Praktikens betydelse för lärande</i>	25
<i>Förhållningssätt och yrkesroll</i>	27
<i>Förändring genom ny kunskap</i>	29
<i>Övning ger färdighet</i>	31
Sammanfattning	33
Diskussion	34
Yrkeslärande	34
Studiens relevans för utbildningen	36
Referenser	39
Bilaga 1	42
Bilaga 2	43
English summary	46

Inledning och syfte

Denna studie är en del av projektet *Lära till lärare* och beskriver aspekter av blivande förskollärares lärande till lärare. Syftet med studien är att belysa hur blivande förskollärare beskriver och reflekterar över sitt yrkeslärande och förskolläraryrket. Studien bygger på texter som de studerande skrivit under och efter kursen *Leva, Leka, Lära*, en kurs som innehåller både teoretiska och verksamhetsförlagda delar. Fokus för analysen ligger på den verksamhetsförlagda delen av kursen. Studien utgår från ett yrkessocialisationsperspektiv och från att de studerande genom sitt utbildningsval strävar efter att tillägna sig en speciell yrkesroll.

Yrkeslärande under verksamhetsförlagda delar av en lärarutbildning har tidigare studerats. Relativt få studier har dock baserats på de studerandes egna beskrivningar av erfarenheter i form av texter. Genom att undersöka hur blivande förskollärare uttrycker sig när de formulerar mål för sin utbildningspraktik tidigt i utbildningen kan vi få kunskap om hur de talar och tänker om yrket, t.ex. inslag av yrkesspråk men också föreställningar om yrkeskompetens. Genom att gå in i de studerandes texter kan begrepp som de använder i början av sin utbildning t.ex. relateras till ett officiellt yrkesspråk. Från ett utbildningsperspektiv kan en studie, som utgår från de studerandes reflektioner omkring sitt eget yrkeslärande, bidra till ökade insikter om betydelsen av olika inslag i utbildningen och för de processer, som leder fram till en yrkesidentitet. Vi får också möjlighet att följa ett yrkesspråks och en yrkesidentitets utveckling över tid. Studien kan också betraktas som en utvärdering av delar av lärarutbildningen.

Att det här är ett viktigt forskningsområde framgår också av Lärarutbildnings- kommitténs betänkande (LUK: 1999:63). Här föreslås "Utbildningsvetenskap" bli ett nytt vetenskapsområde som ska innefatta forskning om bl.a. pedagogisk yrkesverksamhet och lärande i arbetslivet. Av betänkandet framgår, att teori och praktik bör knytas samman i högre utsträckning än vad som görs idag inom lärarutbildningen. Dessutom föreslås att de teoretiska studierna mer tydligt knyts till den verksamhetsförlagda¹ delen av utbildningen både för att de studerande ska uppnå en relevant och reflekterad yrkesförankring och för att de bättre ska kunna hantera den konkreta yrkesverksamheten. Man betonar att, i högre

---

¹ I LUK: 1999:63 talas om högskoleförlagd- respektive verksamhetsförlagd utbildning. Den verksamhetsförlagda utbildningen omfattar olika former av praktik. I rapporten använder vi utbildningspraktik och praktik som synonyma begrepp.

utsträckning än vad som nu sker, låta praktiska erfarenheter utgöra grund för de teoretiska studierna. I betänkandet påtalas också betydelsen av lärarutbildningens verksamhetsförlagda moment för de studerandes utveckling av en praktisk kunskap. För att handlandet i praktiken ska utvecklas till praktisk kunskap krävs en växelverkan mellan utbildningens vetenskapligt grundade kunskap och beprövad erfarenhet. För att på sikt kunna fördjupa den växelverkan som Lärarutbildningskommittén förespråkar i sitt betänkande krävs studier också av den kunskapsutveckling som sker under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen.

Rapporten inleds med ett avsnitt som belyser tidigare studier av yrkeslärande. Därefter följer en beskrivning av den utbildningskontext de studerande befinner sig i. I det därpå följande metodavsnittet behandlas urval, frågeställningar och tillvägagångssätt för studien. I resultatavsnittet presenteras de studerandes tankar omkring mål och tänkta strategier för att inhämta kunskaper och färdigheter samt deras reflektioner i förhållande till den blivande yrkesrollen. Därefter diskuteras rapportens resultat i förhållande till de studerandes lärande och lärarutbildningen.

Tidigare studier av yrkeslärande

Det visar sig att studier av lärares yrkessocialisation har olika fokus. Vissa fokuserar *socialisationsprocessen* medan andra fokuserar på *yrkesrollen*, det generella. Med yrkesroll avses då den roll som man lär sig i interaktion med andra, en roll på vilken det ställs delvis gemensamma förväntningar på rollinnehavarna. En roll har vissa gemensamma drag men den bärs upp av individen. Det finns flera yrkesroller men med en gemensam kärna (Berg, 1975). *Yrkesidentiteten* har ett annat fokus, den är personlig och innefattar tex. känslan av att vara en skicklig och ansvarsfull yrkesutövare. En yrkesutövare med en vilja och förmåga att utveckla de kunskaper och egenskaper som hör till yrket och likaså viljan att identifiera sig med yrkets normer och etik.

Som en grund för vårt eget sätt att förstå de studerande vars lärande under och i en praktik vi kommer att analysera, gör vi en kort genomgång av tidigare forskning kring lärarsocialisation. Vi börjar genomgången med att först belysa studier av lärarutbildningens betydelse för yrkessocialisation allmänt och därefter ta upp studier som behandlar yrkessocialisation under utbildningspraktik. Att vi väljer att fokusera den praktiska yrkesverksamheten hänger bland annat samman med att vi vill ha mer kunskap om vad praktiken betyder för socialisationsprocessen hos just våra studerande.

Läraryrkesutbildningens betydelse

Inom läraryrkesutbildningsforskningen har, under 1970 och 1980-talet, utbildningen inte ansetts ha så stor betydelse för yrkessocialisationen medan det av studier gjorda under 1990-talet framgår att det faktiskt sker en yrkessocialisation även under utbildningen. Det innebär att både läraryrkesutbildning och forskning nu kan ha andra utgångspunkter för sitt arbete.

Till de tidiga studierna hör Lorties (1975) och Jordells (1986) studier, dessa hävdar tex. att de mest betydelsefulla perioderna för socialisation till läraryrket är dels tiden som elev i skolan och dels den första tiden som yrkesverksam lärare. Läraryrkesutbildningen skulle därmed spela en mindre roll i de blivande lärarnas yrkessocialisation än andra erfarenheter. Resultaten av ovanstående studier har dock kommit att ifrågasättas under 1990-talet. Säll (1995) menar att det kanske är dags att ompröva de uttalanden som gäller läraryrkesutbildningens begränsade inflytande på de studerandes yrkessocialisation. I en studie där hon följt fjorton läraryrkesutbildandes socialisationsprocess visar resultaten att det sker en förändring av de studerandes föreställningar av vad det innebär att vara lärare under utbildningstiden. Liknande resultat framkommer också i Jönssons (1998) studie. Jönsson visar att de studerande efter ungefär halva sin utbildningstid uppnått en större samsyn än de hade då utbildningen påbörjades. De studerande har också börjat utveckla ett yrkesspråk och deras problembeskrivningar har visat sig vara mera professionella efter ungefär halva utbildningstiden än då utbildningen påbörjades.

Lortie (a.a.) menar att lärarsocialisation skiljer sig från annan yrkessocialisation genom att läraryrket är ett yrke som de blivande lärarna har en mångårig erfarenhet av, i egenskap av elev då yrkesutbildningen påbörjas. Detta medför att de studerande redan när de påbörjar sin utbildning har med sig många föreställningar om vad lärarrollen innebär, föreställningar som är svåra att påverka i läraryrkesutbildningen, menar han. Lortie menar att vissa uppfattar lärarens yrke som ett hantverk där det handlar om att följa den erfarna utövaren och göra som denne, en form av lärlingskap. Praktiken ses av dessa som den plats där man blir lärare och lär sig det bästa sättet att undervisa. Det blir en fråga om färdighetsträning. Detta har uppmärksammats i senare forskning om läraryrkesutbildning. I tex. Carlgren (1996) betonas vikten av att utgå från de studerandes egna erfarenheter för att kunna påverka och förändra de föreställningar de har om det kommande yrket när de påbörjar sin utbildning. Enligt Jordell (1986) tar de blivande lärarna första steget i sin socialisationsprocess redan då yrkesvalet görs. Ett yrkesval som genom utbildning förväntas resultera i

att den studerande erhåller en yrkesroll. När de studerande börjar utbildningen påbörjas också en socialisationsprocess mot en yrkesroll, en yrkesroll som i detta stadium kanske fortfarande ter sig ganska otydlig. Det som är viktigt att fundera över är vilken betydelse de olika delarna, teori och praktik, har i denna socialisationsprocess. Detta med fokus på de studerandes upplevelser.

Yrkessocialisation genom praktisk erfarenhet

Yrkessocialisation beskrivs av Handal och Lauvås (1993) som den process som leder till att en individ erhåller medlemskap i en yrkesgrupp. Genom socialisationsprocessen säkerställs också en viss likformighet inom yrkesgruppen då det gäller gruppens oskrivna regler, åsikter, attityder och beteende. Yrkessocialisationen kan ske på olika sätt, dels genom anpassning där individen på ett passivt sätt anpassas till den kultur som socialisationen gäller. Eller i en process där individen är medveten om sin socialisation och formas till och vill bli medlem av den aktuella kulturen. Johansson (1992) menar att yrkesrollen är en individuell roll som återskapas varje dag i interaktion med omgivningen, yrkesrollen har vuxit fram via traditioner som är specifika för just det yrket. Enligt Lärarutbildningskommittén måste en lärare ständigt erövra sin yrkesroll, detta gäller också för studerande. Inom alla yrken finns drag som är mer eller mindre typiska för yrket, dvs. gemensamma koder utvecklas. Även i läraryrket finns det enligt Arfwedsson (1994) en yrkeskod som utgörs av ett gemensamt sätt att tänka och en gemensam etik. Handal och Lauvås (a.a.) menar att yrkessocialisation till stor del sker på det praktiska området. Att det är under praktiken de studerande utvecklar sin yrkeskompetens och att det också är under praktiken som denna kompetens får en innebörd eftersom den då är så nära förbunden med den verksamhet den ska användas i. Enligt Jak-Petersson (1993) är det när de blivande förskollärarna kommer ut i den praktiska verksamheten som det blir viktigt för dem att bli en del av yrkeskulturen, att få en yrkesroll och en yrkesidentitet.

I flera studier framkommer det att de studerande själva menar att det är under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen de lär sig yrket (Arfwedsson, a.a.: Berge, 1992: Carlgren, 1996: Rannström, 1995). Arfwedsson och Carlgren menar att de studerandes sätt att se på praktikens roll kan hänga samman med den tradition som funnits inom lärarutbildningarna. Det vill säga att se utbildningens teoretiska och praktiska delar som två skilda delar av samma utbildning. Den teoretiska delen av utbildningen har då främst gällt teoretiska kunskaper om barns utveckling samt olika arbetsformer och pedagogiska modeller. Medan de

blivande lärarnas yrkeskunskap har förmedlats som praktisk kunskap vilket medfört att lärares kunskap främst utvecklats i praktiken.

Under praktiken ska den studerande både ges möjlighet att använda sina teoretiska kunskaper och att träna olika färdigheter för att utveckla en yrkesroll och en yrkesidentitet. Kennedy-Olsson (1995) och Jak/Peterson (1993) framhåller vikten av att de studerande kommer i kontakt med yrkesverksamma inom det blivande yrket. De menar att yrkesrollen utvecklas mest under praktiken, vilket i sin tur medför att den delen av utbildningen är ett mycket viktigt inslag i de studerandes utvecklande av en yrkesroll och en yrkesidentitet. Under utbildningspraktiken utgör de yrkesverksamma förebild för de studerande. Ju tydligare yrkesroll desto lättare är det för de studerande att identifiera sig med andra i samma roll och känna samhörighet med dessa personer, vilket i sin tur medför att de studerande utvecklar en yrkesidentitet. De studerande hinner inte reflektera på ett mera medvetet sätt över den blivande yrkesrollen under pågående praktiken beroende på att de troligen är alltför upptagna av sig själva och av att komma in i verksamheten och av att lära sig rutiner och färdigheter. Utbildningens teoretiska inslag utgör en grund för handling och praktiken ger de studerande möjlighet att pröva olika handlingar, reflektera över dem och söka teoretiska förklaringar till dem. Det är först när de studerande kan integrera de teoretiska kunskaperna med sina egna upplevelser som man kan tala om en personlig yrkeskunskap, en yrkesidentitet. Säll (1995) menar att praktiken är en mycket betydelsefull period i utbildningen då det gäller de studerandes möjligheter till insikter om vilka färdigheter som krävs i det kommande yrket.

De studerande ges under praktiken möjlighet att lära sig den praktiska kunskap som ingår i förskolläraryrket och läraryrket. En praktisk kunskap som man inte kan läsa sig till, men under praktiken ges tillfälle att lära genom att se hur andra gör och sedan pröva själv och eventuellt korrigeras i sitt provande. Det är med hjälp av den praktiska yrkeskunskapen lärare har möjlighet att göra snabba bedömningar och fatta kloka beslut i praktiska situationer. Det räcker dock inte med praktisk kunskap i yrkesutövandet utan denna måste integreras med teoretisk kunskap för att lärare ska kunna både utföra en handling och kunna uttala sig om den (Carlgren, 1990). En svårighet är att den praktiska kunskapen är svår att förmlera i vetenskapliga termer, vilket i sin tur medfört att den historiskt inte tillmätts lika stort värde som den teoretiska kunskapen (Johannessen, 1989). Carlgren (1996) menar att den praktiska yrkeskunskapen är en tyst kunskap som i stor utsträckning är oartikulerad, då den produceras i det praktiska arbetet. För att kunna kommunicera denna praktiska kunskap menar hon att

man både inom lärarkåren och inom lärarutbildningen behöver utveckla ett yrkesspråk så att man kan sätta ord på det man gör. Avsaknaden av ett språk för att uttrycka denna kunskap kan ses som ett svaghetstecken hos lärarkåren. Det språk hon menar att lärarna saknar är ett språk med vilket de kan beskriva vad som sker i verksamheten. Carlgren skriver att det språk de studerande lär sig i utbildningen inte kan användas för att beskriva det som sker i verkligheten eftersom utbildningens språk är ett språk som istället beskriver vad som *borde* göras. I flera studier betonas vikten av att förskollärare lär sig att formulera denna praktiska kunskap eftersom den utgör en viktig del av lärares yrkeskunskap. Den tysta kunskapen uttrycks inte i vetenskapliga termer, men den är en del av arbetet. Genom att formulera den tysta kunskapen kan yrkeskompetensen synliggöras vilket i sin tur skulle kunna bidra till en legitimering av yrket (Kihlström, 1995; William-Olsson, 1988).

Centrala begrepp

I analysen av vårt material har vissa centrala begrepp framträtt som användbara, *socialisation och yrkessocialisation, lärande och reflektion*, samt begreppen *kontext och strategier*. Inom socialisationsforskningen finns olika sätt att förklara och relatera dessa begrepp. Nedan följer en kort beskrivning av hur vi ser på begreppen i just denna studie. (För ytterligare läsning om projektets grund se Davidsson, Hägglund & Kihlström, 1997. Att lära till lärare. Rapport nummer 1. 1999)

I Boglind (1975) förklaras begreppet *socialisation* som de processer genom vilka vi fostras till att ingå i en speciell social grupp eller kultur. Medan Egidius (1995) beskriver *socialisation* som den process varigenom en individ i interaktion med andra individer tillägnar sig ett förhållningsätt och ett reaktionsmönster. Det innefattar ett sätt att bete sig, tänka, tala och tycka som medför att en individ kan fungera i sociala sammanhang och som också formar varje individs personlighet. Då det gäller begreppet *yrkessocialisation* kan detta begrepp enligt Kennedy-Olsson (1995) ses som en process genom vilken en individ växer in i en yrkeskultur med definierade yrkesroller. Handahl och Lauvås (1993) definierar begreppet *yrkessocialisation* som den process som leder till att en individ erhåller medlemskap i en yrkesgrupp.

I denna studie används begreppet *socialisation* enligt Boglinds förklaring dvs. den studerande socialiseras genom den samspelsprocess som äger rum med lärare, medstuderande och yrkesverksamma lärare under utbildningen. Ett samspel där den studerande ses som aktiv och medskapare av sin blivande yrkesroll medan *yrkessocialisation* ses som den process genom

vilken de studerande är medskapare av den yrkesroll som relateras till förskolläraryrket.

Då det gäller begreppen *lärande och reflektion* ses lärande enligt Egidius (1995) som en term för inläring som betecknar kunnande och vetande men begreppet kan också beteckna en person som håller på att lära sig något. Davidsson, Hägglund och Kihlström (1997) beskriver lärande som den process genom vilken en individ i interaktion med sin omvärld konstruerar en förståelse för densamma. Lärandet ses som en process i vilken den lärande själv är aktiv och lärandet medför ett förändrat sätt att tänka hos den lärande. Socialisation ses som överordnat lärandet. Lärandet ses i denna studie som en process där de studerande är aktiva i sitt eget lärande och interaktion med den utbildningskontext den studerande befinner sig i konstruerar mening och förståelse om verksamheten och det blivande yrket.

Begreppet reflektion är flitigt använt inom forskning om lärarutbildning, skola och lärande i allmänhet. Reflektion förekommer i olika sammanhang och under olika förutsättningar. Vi vill kort peka på några sätt att förhålla sig till begreppet. När det gäller det reflektiva tänkandet har detta främst diskuterats av Dewey (1980; 1999). Ett reflektivt tänkande innebär enligt Dewey att människor analyserar varför deras handlingar leder eller inte leder till önskvärda konsekvenser. Man formulerar någon sorts handlingsplan för att kunna pröva nytt. Enligt Dewey är det reflektion som tanke som är förknippat med lärande. Bengtsson (1994) beskriver reflektion på två sätt, dels som reflektion i form av självreflektion och dels som reflektion i form av tänkande. En annan ofta citerad forskare är Schön (i Thunborg, 1999) som talar om reflektion i förhållande till handling, reflektion i handling och reflektion över handling. I denna studie är begreppet reflektion som självreflektion, som tänkande men även reflektion i förhållande till handling intressant då det är den verksamhetsförlagda praktiken, med de studerande som aktiva, som beskrivs i rapporten. Vad reflekterar de studerande över och när reflekterar de? Reflektion ses här som ett verktyg i de studerandes lärandeprocess, både som möjlighet att reflektera över det egna handlandet och som tänkande över sitt handlande och sitt tänkande.

Begreppen *kontext* och *strategi* har också olika betydelser i olika sammanhang som de kan relateras till (För mer läsning se t.ex. Dewey, 1999; Mead, 1976/1995; Odelfors, 1996). I denna studie ses kontext som de villkor som är inblandade i de studerandes lärarutbildning i form av lärarna, utbildningsplan, kursplan och praktikuppgifter men också den praktikplats de studerande befinner sig på under den verksamhetsförlagda

delen av utbildningen. En miljö som ger de möjligheter och begränsningar som finns för de studerandes lärande. En lärarutbildning är en speciell miljö för lärande. Medan begreppet strategi används om de studerandes tänkta tillvägagångssätt för att tillägna sig kunskap och färdighet under den kommande praktiken.

Utbildningskontext

I en studie med utgångspunkt i ett socialisationsperspektiv är det intressant att titta på den utbildningskontext den studerande befinner sig i. Studien utgår från kursen *Leka, Leva, Lära* som är en kurs som enligt kursplanen (1997-05-21) syftar till att de studerande ska fördjupa sin förståelse för olika faktorer som påverkar förskolebarns utveckling och lärande och kräver att de studerande under kursens gång ska *inhämta kunskap, uppnå färdighet och utveckla sin förmåga* inom olika områden. Kursplanen är intressant att studera ur den synpunkten att den kan ses som en spegling av hur man inom lärarutbildningen menar att lärande ska ske i det här stadiet av utbildningen. Likaså kan kursplanen sägas vara en spegling av lärarutbildningens syn på vilken yrkeskunskap som behövs både vad gäller teoretiska och praktiska kunskaper och mot vad den studerande ska uppnå under kursen. Av kursens syfte och mål framgår att fokus riktas mot kunskap om verksamheten och de arbetsuppgifter som ingår i förskolläraryrollen.

Kursen Leva, Leka, Lära

Kursen *Leva, Leka, Lära* ingår i den integrerade lärarutbildningen men läses endast av blivande förskollärare. Kursen inleds med fyra veckors högskoleförlagda studier och därefter sex veckors verksamhetsförlagd utbildning. Kursen som är på tio poäng är en av de tre kurser de blivande förskollärarna läser under utbildningens andra termin (se bilaga 1). För de blivande förskollärarna är det den andra kursen som innehåller en mer sammanhållen utbildningspraktik. Under den första terminen ingick en orienterande praktik i förskola och i grundskola under kursen *Kunskap, Lärande och Socialisation*.

Syftet för kursen *Leva, Leka, Lära*, är att de studerande ska fördjupa sin förståelse för fysiska, psykiska och sociala faktorer som påverkar yngre barns utveckling och lärande. Under kursen ska de studerande lägga grunden till ett arbets- och förhållningssätt som bygger på kunskap om och erfarenhet av observations och analysmetoder med utgångspunkt i gällande styrdokument. Kursinnehållet hämtas främst från de utvecklings- och

inlärningspsykologiska samt pedagogiska ämnesområden som har inriktning mot de yngre förskolebarnen. Under den verksamhetsförlagda delen av utbildningen ska den studerandes tidigare inhämtade kunskaper appliceras i en realistisk yrkesmiljö.

Hela kursens mål enligt kursplanen är att den studerande ska inhämta kunskap om de yngre barnens utveckling och lärande. De ska också inhämta kunskap om arbetssätt och planeringsmetoder i relation till de yngre förskolebarnen samt kunskap om medicinska hälsorisker, barnlitteratur och observations och analysmetoder.

De studerande ska kunna planera en verksamhet utifrån de yngre förskolebarnens utvecklingsnivå, behov och kön, en planering som ska utgå från gällande styrdokument. De studerande ska också kunna förstå omvårdnadssituationernas betydelse och kunna identifiera små barns sätt att interagera, kunna använda sin röst som ett pedagogiskt verktyg samt förstå lekens betydelse för barns lärande och skapande av kultur.

De studerande ska utveckla förmåga att söka kunskap på ett vetenskapligt sätt och att kritiskt granska och värdera egen och andras kunskap. Under kursen ska den studerande också utveckla förmåga att formulera och bearbeta problem och att arbeta självständigt och ta ansvar. Förmågan att uttrycka sig i tal och skrift ska utvecklas liksom förmågan att observera och analysera samt förmåga att använda teoretisk kunskap i praktiskt arbete.

Syftet med den verksamhetsförlagda delen av kursen (praktiken), är att den studerande ska erbjudas möjlighet att planera och ta ansvar för planering, genomförande och utvärdering av olika moment och aktiviteter. Dessutom förväntas de observera och reflektera över sambandet och överensstämmelsen mellan teori och praktik.²

Kursen examineras dels genom deltagande i praktikinstitutionens arbete, dels genom att de studerande skriver en rapport över praktikerfarenheterna. I rapporten har de till uppgift att skriva in de egna målen inför praktiken. Målen ska enligt uppgift vara egna personliga mål men utgå från kursmålen. Under kursen formulerar de studerande mål för vad de vill eller behöver utveckla i förhållande till barn, föräldrar och personal under den verksamhetsförlagda delen av kursen. Men också hur kursens teoretiska inslag kan relateras till den praktiska verksamheten. I rapporten ska också

---

² Inför varje kurs preciseras kursplanen i en s.k. Kurshandbok där kursens innehåll, uppläggnings- och examination utvecklas. Kurshandboken utgår från lärares- och studerandes gemensamma diskussioner vid planeringsmöten före kurserna.

ingå en beskrivning av praktikinstitutionen samt en tidsplan för egna ansvarsområden. Dessutom ska rapporten innehålla exempel från planeringar, genomförande, utvärdering och reflektion från de egna ansvarsområdena. I rapporten skall också ingå samlade reflektioner över praktiken och yrket, reflektioner som också ska relateras till målen för praktiken. Reflektionerna skrivs huvudsakligen efter den verksamhetsförlagda delen av kursen och lämnas in efter avslutad kurs. Det som förväntas ingå är en blandning av uppgifter i form av planeringar, egna tankar om vad man vill utveckla samt reflektioner över det egna lärandet och erfandet.³

Metod och tillvägagångssätt

Olika slag av material från den integrerade lärarutbildningen samlas in kontinuerligt och utgör underlag för projektets studie av lärarsocialisation.⁴ Det material som ligger till grund för denna studie utgörs av rapporter (texter), skrivna av blivande förskollärare i samband med kursen *Leva, Leka, Lära*. Det är de studerandes mål *inför* och deras reflektioner över yrkesrollen *efter* praktiken som fokuseras. Studien omfattar 22 blivande förskollärare, tjugo kvinnor och två män. Textmaterialet i de 22 rapporterna består av ca 800 sidor skriven text, varav drygt 100 sidor består av de studerandes målformuleringar *före* praktiken och reflektioner över praktiken och det blivande yrket *efter* praktiken.

Syftet med studien är att öka förståelsen för de studerandes sätt att tänka kring sitt eget yrkeslärande och vilka kunskaper som en förskollärare behöver. Med detta som utgångspunkt har materialet analyserats utifrån två huvudfrågor.

Vilka mål har de studerande för sitt lärande inför den verksamhetsförlagda delen av kursen?

- Vilket innehåll har de studerandes mål inför praktiken?
- Hur förhåller sig de studerandes mål till kursmålen?
- Vad speglar de studerandes mål inför praktiken?
- Skiljer sig de studerandes målsättningar åt, i så fall hur?

---

³ Se bilaga två kursplan.

⁴ Se övriga rapporter från projektet.

Hur reflekterar de studerande över lärandet och yrket efter kursen?

- Reflekterar alla de studerande över yrkesrollen? I så fall hur?

Analys och tolkningsarbete har utgått från en kvalitativ analys av texterna. I denna process har arbetet gått *längs upptäckstens väg* (Starrin, B. m.fl., 1991) för att upptäcka vad de studerande ger uttryck för i sina texter. Bearbetningen av materialet startade med upprepade genomläsningar av de studerandes målformuleringar. Analysprocessen har åtskilliga gånger pendlat mellan att tolka och analysera delar av materialet och helheten för att gå tillbaka till delarna igen. I de studerandes formuleringarna fanns en stor variation både i sättet att uttrycka sig och i målens innehåll. Några handlade om studeranderollen under praktiken medan de flesta målen relaterades till yrkesrollen. De mål som enbart gällde studeranderollen, tex. presentation och uppförande under praktikperioden togs bort. Analysarbetet fortsatte med de mål som relaterade till den blivande yrkesrollen.

Under analysarbetet framträdde olika områden i de studerandes målformuleringar⁵, områden som var gemensamma men som de studerande formulerat sig omkring på olika sätt. För att kunna sätta in de studerandes mål inför praktiken i ett sammanhang lästes hela rapporten innan analys och tolkningsarbete fortsatte. I det här skedet blev det viktigt att ta del av den kursplan och de särskilda uppgifter som gällde under den här kursen. Ett första försök att systematisera utgick från de olika områden de studerande skrev om, som tex. planering, omvårdnadssituationer och observationer. Därefter prövades och förkastades många olika lösningar. Det sätt som stämde bäst med hela materialet var att göra en systematisering av materialet utifrån olika nyckelord som tex. se, observera, lära, kunna och göra. Denna systematisering resulterade i ett stort antal nyckelord men efter ytterligare analysarbete kunde dessa ordnas i mera övergripande mönster där orden kunde grupperas på två sätt, *som mål att uppnå* och *som strategier*, strategier som de studerande har för avsikt att använda sig av för att tillägna sig kunskaper och färdigheter under praktiken. Nu framträdde olika sätt att orientera sig mot den blivande yrkesrollen. *Det sätt, som de studerande formulerar sig på kan ses som att de formulerar mål de vill uppnå och olika sätt, strategier, som de vill gå tillväga på för att nå dessa mål.* Detta gör de utan att alltid klart formulera det som mål och strategier. Denna uppdelning är vår tolkning av det de studerande skrivit.

---

⁵ Med målformulering avses de mål de studerande skriver inför sin kommande praktik samt de strategier de avser att använda för att nå målen.

I tolkningen och analysen av reflektioner *efter* praktiken lästes också de olika textavsnitten flera gånger. Det vi sökte var *hur* de studerande reflekterade och *vad* de reflekterade över utifrån vår tolkning av vad reflektion är. Kunde vi finna att det var fråga om reflektioner eller var det konstateranden, redogörelser? Ur texterna togs sedan de citat ut, i vilka de studerande skriver om eller relaterar till yrkesrollen och sina tankar kring detta. Dessa citat har sedan lästs upprepade gånger tills olika teman framträdde ur materialet.

När man gör analyser av olika texter, som våra studerandes rapporter, finns flera fallgropar. En av dessa är att man som forskare mer tittar på enskilda ord och uttryck och vad de enskilt kan betyda än att försöka tolka innebörden i de meningar där orden ingår. I våra tolkningar har vi vid flera tillfällen fångats av "ordens egen magi". Vad står tex. ordet få för? Vad betyder få i samband med andra ord? Används det som ett passivt uttryck som tyder på att den studerande har en passiv syn på sitt eget lärande? Som att någon annan skall lära dem under praktiken. Eller används ordet få som det sätt på vilket de studerande uppfattar att man skall formulera mål i pedagogiska situationer? Något att lyfta fram och diskutera i utbildningen. Vår tolkning av de studerandes texter efter flera olika överväganden, ansluter sig till den senare tolkningen – ett sätt att skriva. Detta ställningstagande får konsekvens för hur vi tex. grupperar mål som att kunna och få kunskap om.

Resultat

Analysen av de studerandes texter presenteras i två delar, den första delen innehåller de *mål* för lärande de studerande formulerat *inför* praktiken och de *strategier* de tänker använda för att få kunskap om och lära sig det blivande yrket på, dvs. sätt att nå sina mål. Den andra delen belyser de studerandes reflektioner *efter* praktiken med fokus på yrkesrollen, I dessa reflektioner utgör praktisk erfarenhet, förhållningssätt och egen utveckling centrala teman.

På väg mot en yrkesroll

Målformuleringarna är skrivna i en utbildningssituation och riktar sig dels mot den roll den studerande avser att inta under praktiken men också mot framtiden och yrket. De studerande uttrycker inte explicit att de strävar efter att lära sig yrket men ger uttryck för att de under utbildningspraktiken ska tillägna sig olika kunskaper och färdigheter som kan kopplas samman med den kommande yrkesrollen. Vid analysen av materialet framträdde

dels mål som handlar om att uppnå kunskap och färdighet men också tre olika huvudstrategier som handlar om de studerandes tillvägagångssätt för att lära under praktiken.

Mål inför praktiken

I den här resultatdelen ingår mål där de studerande ger uttryck för att de vill uppnå ett kunnande, en färdighet men också förståelse som kan kopplas samman med det blivande yrket. För de studerandes del handlar det om att lära sig olika saker och att uppnå ett kunnande men också om att uppnå en förståelse för tex. barn eller arbetssätt samt en utveckling av den egna förmågan. De begrepp som de använder är *att lära, att kunna och få kunskap om, att förstå och få förståelse för samt att utveckla.*

Att lära

Målen handlar om att de studerande skall lära sig olika saker som tex. praktikplatsens rutiner och regler, dagsrytm, att lära sig om omvårdnadssituationer och hur man utför dem eller att lära sig personalens arbetssätt. Det handlar också om att lära sig se barns signaler och deras behov, eller hur konfliktlösning hanteras. Här ingår också att lära sig hur man får barn intresserade av att delta i olika aktiviteter, samt att lära sig planera och genomföra det planerade.⁶

Lära mig hur allt fungerar på ett dagis, rutiner och regler (F13)

Att lära mig vad som är viktigt angående omvårdnadssituationerna (F6)

Lära mig hur man löser konflikter med små barn (F11)

Lära mig hur man på bästa sätt kan få små barn intresserade av nya saker (F11)

Lära mig att kunna avläsa barns signaler och förstå vilka behov de har (F10)

Det de studerande vill lära sig beskriver olika aspekter av det som sker i verksamheten samt delar av den kunskap en förskollärare behöver i yrket. Fokus är riktat mot verksamheten, yrket och barnet.

---

⁶ Vid citat i texten används beteckningen F1 – F 22 för att beteckna de enskilda studerandena.

Att kunna och få kunskap om

Målen tar också upp att de studerande efter praktiken skall kunna tex. planera och genomföra samt utvärdera sitt arbete, kunna ansvara för olika aktiviteter eller att utbyta idéer och kunskap med personalen under praktiken. Ett mål är att kunna observationer och utifrån dem kunna möta det individuella barnet och dess behov. Andra mål är att kunna lösa konflikter mellan barnen, eller kunna förstå barn bättre, att kunna identifiera samspel mellan barn eller att kunna uppnå en naturlig föräldrakontakt. Att kunna anpassa sig till arbetslaget eller att kunna arbeta självständigt, att kunna använda sig av olika tekniker som kroppsspråk och mimik i arbetet. Här ingår också att kunna väcka barns intresse, och stödja barns aktiviteter, eller uppmuntra till utveckling.

Kunna planera utifrån yngre barns utvecklingsnivå (F11)

Kunna samtala på ett avspänt sätt med föräldrarna om barnets dag och erfarenheter (F4)

Att kunna lösa konflikter mellan barnen (F3)

De flesta målen här riktar sig mot barnet men också mot yrkesrollen. Av målen framgår också att de studerande vill få en helhetsbild av eller få inblick i verksamheten. Det handlar också om att få tips och idéer på olika aktiviteter som man kan använda sig av i yrket. Allt detta i förhållande till den åldersgrupp barn som finns i den aktuella förskolan.

Att få en helhetsbild över vad man leker och hur man tar hand om de yngre barnen (F13)

Att få tips och idéer om vad man kan göra för olika aktiviteter med små barn kunskap om yngre barns utveckling och lärande (F11)

Det handlar om att få kunskap om sådant som man relaterar till det kommande yrket, det kan vara hur man bemöter eller förhåller sig till barn, hur man talar med föräldrar, men också om barns utveckling, lek och lärande

Att få mera kunskaper om verksamheten på en småbarnsavdelning (F6)

Att få mera kunskaper kring hur man bemöter små barn och hur man kommunicerar med dem (F20)

Få kunskap om verksamheten och dess mål (F17)

Vissa målformuleringar uttrycker att studerande också har som mål att få kunskap om föräldraskap, arbetssätt, arbetsfördelning, personalmöten

och vidareutbildning. Detta visar på att vissa studerande har en "bred" uppfattning om yrkets innehåll. Dessa formuleringar förefaller mer generella än de som är riktade mot barnen.

Att nå förståelse

Inför praktiken uttrycks också mål som att uppnå en förståelse för de yngre barnen och det arbetssätt som används med barn i denna ålder, men också att uppnå en förståelse för barns behov samt för hur barn tänker, men även för omvårdnadssituationernas och föräldrakontakternas betydelse. Här framgår också att studerande har som mål att kunna ge barnen trygghet eller stimulans eller omsorg.

Att förstå personalens arbetssätt (F8)

Att förstå hur viktig föräldrakontakten är för barnet och verksamheten (F15)

Av formuleringarna framgår också att de studerande under praktiken på olika sätt strävar efter att utvecklas mot yrkesrollen tex. genom att få förståelse för omvårdnadssituationens betydelse, barns olika behov eller förskoleverksamheten i övrigt. Man har en förståelse av att det inte enbart är barnet som förskollärare har yrkesrelationer till.

Att utveckla

När det gäller att utveckla handlar det om att tex. utveckla barn inom något område eller att utveckla sin egen förmåga i något avseende.

Utveckla ett förhållningssätt till barnen (F16)

Kommentar

I kursplanens mål står att de studerande ska inhämta kunskap om, ska kunna och ska utveckla sin förmåga i förhållande till olika innehåll i kursen. En del av de studerandes formuleringar kan relateras direkt till kursmålen som tex. då de studerande skriver att de har som mål att kunna planera utifrån barns utvecklingsnivå. Men det finns också många formuleringar som är de studerandes egna tex. utveckla ett eget förhållningssätt till barn och att lära sig hantera olika situationer som ingår i en förskollärares arbetsuppgifter. Tjugoen av de tjugotvå studerande använder sig av målformuleringar som uttrycker att de har som mål att uppnå en färdighet av något slag under kursen. Detta tolkar vi som att de studerande vill utnyttja tillfället att träna genom egen aktivitet. Fyra av de studerande står för nästan hälften av formuleringarna medan övriga använder sig av mellan en och sex formuleringar. Det vi också ser är att målen riktar sig mot samma innehåll men de enskilda studerandena

formulerar sig på olika sätt. Det gäller val av inriktning som att kunna, att förstå, att utveckla.

Strategier för lärande under praktiken

På vilket sätt vill de studerande gå tillväga i sitt lärande, dvs. hur vill de nå sina mål? Målformuleringarna beskriver vad som kan ses som olika strategier med vars hjälp ett antal frågor skall få sina svar. Analysen visar att de studerandes målformuleringar innehöll tre olika strategier genom vilka de tänkte tillägna sig kunskaper och färdigheter. De utgår från att det finns olika sätt man kan lära sig på i praktiken och att dessa olika sätt är användbara i förhållande till vad man skall lära sig. *Man kan lära sig genom att iaktta hur andra gör eller hur ett barn beter sig; man kan lära sig genom att själv vara aktivt handlande; man kan lära sig genom att reflektera över sina erfarenheter i praktiken och relatera till de teorier man läst.*

Att iaktta

Den strategi som omfattas av alla är att lära sig genom att iaktta. De studerande tänker sig att de ibland ställer sig lite vid sidan av och iakttar verksamheten. För att beskriva detta använder de begreppen *se, observera och studera* förskoleverksamheten och de arbetsuppgifter som de yrkesverksamma förskollärarna utför. De studerande har många frågor som de vill få svar på genom att iaktta, till exempel hur en förskollärares dag ser ut, hur barn ska bemötas, vad barn leker samt vilket material som används. Genom att se, observera och studera tänker de sig få svar på frågor om hur förskolläraryrket kan utövas samt kunskap om och förståelse för verksamhetens innehåll och organisation.

Det de studerande vill se eller observera är personalens arbetssätt och förhållningssätt och se hur planering, utvärdering och barnobservationer görs. Några uttrycker också att de vill se hur personalens förhållningssätt till barn är samt hur föräldrasamverkan fungerar.

Att se hur arbetslaget fungerar och arbetar (F20)

Se hur personalens planerings och utvärderingsarbete fungerar (F16)

Se hur rutinsituationer fungerar (F4)

Att se vad man har för aktiviteter för de olika åldrarna (F14)

De vill också titta på, observera eller studera vad barn leker, hur de leker och vilka aktiviteter som förekommer samt vilket material som används. Att observera innebär också observation av barns utveckling, behov, motorik och språk eller att studera personalens kommunikation med barnen.

Att observera de små barnens utveckling, behov, aktivitet m.m. (F1)

Att observera personalen för att se hur de fungerar tillsammans med barnen och med föräldrarna (F2)

Att studera hur förskollärare arbetar (F14)

Ett annat sätt att formulera på när det gäller att iaktta är att ställa frågor, hur, när, vilka, varför. Hur-frågor är vanligast men vad-, vilka-, när-, och varför-frågor förekommer också. Exempel på hur-frågor, handlar tex. om hur verksamheten fungerar, dvs rutinsituationer och omvårdnad, men också om bemötande av och kommunikation med barn. Frågorna handlar också om konfliktlösning samt om hur man arbetar med barn med särskilda behov. Här ingår också frågor om arbetssätt, förhållningssätt, planering och uppföljning, samt metodiskt och didaktiskt tillvägagångssätt i olika sammanhang. Som tex. uppföljning och planering av verksamheten, hur arbetet bedrivs i förhållande till barnen. Här förekommer också frågor om hur man fångar barns uppmärksamhet, hur leken används, hur inskolningen går till och hur hälsorisker förebyggs och hur barn uttrycker sig. Frågorna är klart relaterade till den egna praktikavdelningen och hur man gör där. Hur - frågorna är också lätta att hitta ett svar på genom att iaktta det som sker i vardagen. Dessa frågor har en verksamhetsinriktning.

Hur ser en dag för förskolläraren ut (F16)

Hur ser en dag för barnen ut (F16)

Hur arbetar man med leken i lärandet (F18)

Hur arbetar man med barn med särskilda behov (L12)

I målformuleringarna finns också vad - frågor, vad som är viktigt att tänka på när man arbetar med små barn och vad man kan göra för att tex. stimulera barns språkutveckling och om vad barn leker. Vad-frågorna har fokus mot att få kunskap om barnen i förskolan och deras villkor.

Vad leker barnen (F10)

Vad är viktigt att tänka på när det gäller små barn (F6)

I målen förekommer också frågor om vilket arbetssätt man ska ha, vilket material som används, vilka aktiviteter som fungerar med de små barnen

och när dessa utförs. Här finns också frågor om BVC-samarbete. I dessa frågor finns ett sökande efter ett förhållningssätt som tyder på den studerandes osäkerhet inför det nya, mötet med de små barnen i småbarnsgrupp.

Vilket arbets sätt man ska ha när man arbetar med yngre barn (L12)

Vilka aktiviteter fungerar med små barn (F10)

I materialet finns också några när- frågor som utgår från att man vill ha kunskap om när olika aktiviteter förekommer tex. sagoläsning, drama, personalmöten. Dessa frågor relaterar till det egna handlandet då det är viktig kunskap som förskollärare behöver för de dagliga rutinerna och för att ha kontroll.

Personalmöte, när (F21)

Det finns bara en varför - fråga i materialet och den gäller varför personalen gör som de gör. Denna fråga kan ses som mer övergripande och relaterar till frågor om det förhållningssätt de vuxna har i förhållande till barnen men kanske också i förhållande till varandra.

Varför gör de som de gör i olika situationer (personalen) (F8)

Man kan på frågornas formuleringar se att de till övervägande delen är riktade mot barnen och lärarrollen i förhållande till dem.

Kommentar

Att iaktta kan ses som en grundläggande strategi för att under kursen inhämta kunskap om tex barns utveckling och lärande, arbets sätt och planeringsmetoder. Strategin ger också uttryck för de studerandes avsikt att tillägna sig kunskap för sin egen personliga del, som kan förknippas med den kommande yrkesrollen. Resultatet visar att alla de studerande har för avsikt att använda sig av strategin *lära genom att iaktta* om verksamheten och yrkesrollen. Det man kan fundera över är om det för de studerande finns en innebördsskillnad mellan se, studera och observera? Detta har vi inte något svar på – men det är viktigt att gå vidare och analysera och reflektera över texterna utifrån denna aspekt. Att lära genom att iaktta är den största strategin. Vad gäller antalet formuleringar som de studerande använder, antalet formuleringar varierar mellan som minst en och som mest nitton formuleringar per studerande.

Att själv handla

Genom att vilja göra det som förskolepersonalen gör orienterar sig de studerande mot yrkesrollen dvs. de tar aktiv del i de arbetsuppgifter som förekommer i förskoleverksamheten och som är en del av deras kommande arbetsuppgifterna. Den här strategin präglas av att de studerande formulerar sig i termer av egen aktivitet, *de vill göra, träna, pröva öva, försöka, ta del av och delta i förskoleverksamheten på olika sätt.*

Av texten framgår att det de studerande har för avsikt att göra själva är att planera, genomföra och utvärdera olika moment och aktiviteter, de ska också göra observationer och analysera olika situationer, de har för avsikt att tillverka arbetsmaterial men också att träna sin förmåga att ha överblick över verksamheten samt att uppmärksamma barns behov och utvecklingsnivå.

Att göra olika barnobservationer och sedan analysera (F8)

Träna mig på att observera och analysera (F13)

Träna på att använda rösten som ett pedagogiskt verktyg (F22)

Träna mig i att se vad varje barn behöver och står i sin utveckling (F4)

Att få pröva att ta ansvar samt pröva olika metoder. Dessutom uttrycker de studerande att de vill pröva tex. olika aktiviteter, tekniker eller olika sorters lekar. Det handlar också om att pröva att bli en i arbetslaget eller att pröva de teoretiska kunskaperna i praktiken. Det finns också formuleringar som syftar till att öva den egna iakttagelseförmågan, eller förmågan att observera och analysera. Formuleringarna är konkreta och riktas mot det praktiska arbetet, det som är lätt att iaktta.

Att prova på att ta ansvar i olika situationer, rutiner och andra moment (F8)

Att praktiskt få pröva på och se det som vi läst inne på skola (F20)

Öva upp min egen iakttagelseförmåga (F5)

I formuleringarna ingår också att man som studerande skall inta ett barnperspektiv, tillgodose barns behov eller få föräldrarnas förtroende. Aktören har också som mål att ta del av eller delta i olika moment eller aktiviteter under praktiken. Det kan vara att delta i planering, personalmöten, föräldrasamverkan, ta del av avdelningens målsättning eller

tex. ta del av barns lek eller att genom eget deltagande öka de egna erfarenheterna av förskoleverksamheten.

Att delta i planeringen på avdelningen (F6)

Att vara uppmärksam på det ensklida barnets behov och försöka tillgodose dem (F5)

Försöka se olika saker ur barnens perspektiv (F4)

Analysen visar att de studerande avser att lära sig genom att vara aktiva och härigenom erhålla egna erfarenheter av olika slag. Att själv göra och att ta del i eller delta i olika aktiviteter och moment är det uttryck som flest studerande använder i det här sammanhanget.

Kommentar

De formuleringar som de studerande använder i denna strategi kan ha påverkats av hur målen i kursplanen är formulerade. Där står att de studerande ska inhämta kunskap, kunna och utveckla sin förmåga under kursen. De har dessutom i uppgift att planera genomföra och utvärdera uppgifter under praktiken, vilket kräver handling. Strategin att själv handla kan ses som en spegling av både hur de studerande skall gå tillväga för att uppnå kursmålen men också av hur de tänker gå tillväga för att tillägna sig kunskap och erfarenhet av förskolläraryrket. Strategin är den näst största av de tre strategier de studerande tänker använda sig av. Denna strategi används av tjugoen av tjugotvå studerande. Antalet formuleringar mellan som minst en och som mest sju per studerande.

Att reflektera i praktiken

En tredje strategi för att lära om verksamheten och yrket är att reflektera över den kommande yrkesrollen, över arbetssätt och förhållningssätt utifrån praktiken eller att reflektera över teoretiska kunskaper i förhållande till den praktiska delen av utbildningen. Det som framkommer är att få studerande tänker använda sig av denna strategi i sitt lärande, i praktiken.⁷ Vad avser reflektionerna?

De studerande skriver att reflektionerna skall användas för att kunna känna en säkerhet i yrkesrollen. En studerande har som mål att reflektera över sitt yrkesval under praktiken. Hon/han vill tänka över och bli säker på att valet är det rätta. Medan en annan studerande avser att reflektera över handledarens och sitt eget handlande. *Hur gör man och varför?* Här finns

---

⁷ Att reflektera i praktiken kan jämföras med att reflektera i handling då praktiken för de studerande ses som en viktig möjlighet till att handla och som en pågående process.

också formuleringar om att reflektera över det egna och andras förhållningssätt till barn samt att reflektera kring bra och dålig barnlitteratur.

Att ta definitiv ställning till mina fortsatta studier (F19)

Att reflektera över personalens förhållningssätt till de små barnen (F2)

Utveckla mitt reflekterande förhållningssätt (F21)

Några studerande har formulerat sig i termer av att reflektera över sambandet mellan teori och praktik, men på olika sätt. Några uttrycker att de vill pröva de teoretiska kunskaperna i praktiken, medan andra skriver om att få en praktisk förståelse som kan läggas till den teoretiska kunskap de studerande tillägnat sig tidigare i utbildningen. Och sedan reflektera över detta. Men det finns också några målformuleringar som ger uttryck för att de avser att reflektera över överensstämelsen mellan teoretisk kunskap och praktisk erfarenhet. Att se om teori och praktik är överens.

Att se om det man läst i böcker fungerar så i verkligheten (F22)

Kunna koppla och föra in teori i praktik (F4)

Kommentar

Att reflektera ingår som en specifik uppgift under praktiken, de studerande förväntas reflektera över kopplingen mellan teori och praktik. Efter utbildningspraktiken förväntas de dessutom reflektera över praktiken och yrkesrollen. Dessa uppgifter kan ha påverkat de studerandes målformuleringar och fått några att skriva att de ska använda sig av reflektion under praktiken. Andra formuleringar som att utveckla ett reflekterande förhållningssätt under utbildningspraktiken kan ses som ett eget mål och används som strategi av nio av de tjugotvå studerandena, antalet formuleringar de studerande använder för lärande varierar mellan en och tre.

Sammanfattning

Analysen av de studerandes texter visar att målen formuleras dels som något man vill uppnå dels som strategier för hur man tänker sig gå tillväga för att klara av detta. Målen visar att de vill lära sig att klara av vissa arbetsuppgifter som hör till förskolläraryrollen med hjälp av de tre strategierna att iaktta, att handla och att reflektera. De kan tolkas som tidshierarkiska i den meningen att de studerande först vill iaktta hur förskollärarna gör, därefter följer det egna handlandet. Att reflektera är en

strategi de flesta tänker använda efter praktiken när man ser tillbaks på det man varit med om.

Den första strategin lära genom att iaktta, som är en verksamhetsinriktad strategi, är den mest använda och omfattas av samtliga studerande. Genom att använda denna strategi strävar de efter att få kunskap om yrket och hur förskoleverksamhet bedrivs, genom detta iakttagande besvaras vissa frågor. Den andra strategin lära genom att själv handla är en strategi där de studerande vill vara aktiva och utföra de uppgifter som förskolepersonalen gör genom att delta i den praktiska yrkesutövningen. Strategin lära genom att själv handla är den näst största strategin. Den tredje strategin lära genom att reflektera handlar om att reflektera över yrkesroll, förhållningssätt och relationen teori och praktik. Denna strategi är den minsta och omfattas av knappt hälften av de tjugotvå studerande. Denna strategi är den som är minst konkret och som därför kan vara svår att riktigt beskriva i början av sin lärarutbildning. Av texterna framgår att de studerande uttrycker sig på många olika sätt när de formulerar mål och strategier inför praktikperioden. Vissa mål speglar mål enligt kursplan och praktikanvisningar medan andra mål kan ses som personliga utifrån deras egna tidigare erfarenheter, kunskaper och behov.

Reflektioner efter praktiken

Att, efter praktiken, reflektera över förskollärarens yrkesroll och egna praktikerfarenheter är en uppgift som ingår i kursen och ska finnas med i den rapport som utgör examinationsuppgift. Det innebär att reflektion är ett krav för godkännande på kursen. Hur ser de studerandes reflektioner ut? Vad skriver de om? Vid analysen framträder fyra centrala teman som man skriver och reflekterar över. Dessa teman handlar om *praktikens betydelse för yrkeslärande, förhållningssätt i yrkesrollen, förändring av det egna förhållningssättet och övning som en utveckling mot en yrkesroll.*

Praktikens betydelse för lärande

I det här temat reflekterar de studerande över praktikens betydelse för möjligheten till identifikation med de yrkesverksamma förskollärarna och möjligheten att pröva på att gå in i förskolläraryrollen. De studerande reflekterar också över praktikens betydelse för att tillägna sig kunskap och färdigheter, som behövs i yrket.

De studerande ser praktiken som ett mycket värdefullt inslag i utbildningen och som en studerande uttrycker sig, *Mycket av utbildningen sker just under praktiken (F12:8)*. Det är också under praktiken som de studerande menar att de får erfarenheter av vad förskoleverksamhet verkligen innebär. Den praktiska erfarenheten som de studerande får under praktiken medför också att de känner en större säkerhet inför yrkesrollen. *Många nyttiga erfarenheter har det blivit och ingen kan förneka att man lär bäst genom att vara på plats i verkligheten (F4:14)*. *Min praktikperiod har gett mig mycket som grund till min kommande yrkesroll. Jag känner mig säkrare i mitt sätt att vara mot små barn och tycker att jag kan förstå deras signaler bättre och kan på så sätt handla lättare därefter (F5:20)*. Ett sätt att uppnå en ökad säkerhet i yrkesrollen innebär att få möjlighet att arbeta i förskoleverksamheten, en studerande skriver, *Det tycker jag man gör ju mera när man är ute på ställena och jobbar (F14:17)*.

Det är också under utbildningspraktiken, när de studerande deltar i det vardagliga arbetet som de reflekterar över att de känner sig som förskollärare. De beskriver att de börjar känna sig som om de arbetar som förskollärare. Detta sker bl.a. genom att de får ta handledarens roll och utföra de uppgifter som hör till yrkesrollen och då förstärks känslan av att ”inta en yrkesroll”. Det blir viktigt att få utföra de ordinarie arbetsuppgifterna. *Under de självständiga dagarna fungerade jag som en ordinarie personal (F3:17)*. *Jag kände mig nästan som en förskollärare och jag kände att jag hade kontroll nästan hela tiden (F1:29)*. Det är i samband med att de studerande får utföra ordinarie arbetsuppgifter som de menar att de känner sig som en del av arbetslaget. Det som betonas är möjligheten att få ta ansvar för det som skall ske. Detta blir tydligt när man själv leder arbetet, det är viktigt att det är på riktigt. *När jag tog hand om stängningsuppgifterna kände jag mig verkligen som en av teamet (F5:19)* eller som en annan studerande skriver, *Vad gäller rutinsituationer har jag verkligen fått känna mig som en i arbetslaget (F2:5)*. Det betonas också att det är viktigt att få ta ansvar då det medför att känslan av identifiering med den blivande yrkesrollen ökar. *Man gör ju mycket som den övriga personalen gör de övriga dagarna också, men under de självständiga dagarna blir det mer på riktigt och man känner att man verkligen har ansvar (F14:15)*.

De studerande beskriver att utbildningspraktiken har bidragit till en större förståelse för arbetssättet i förskolan men också till en större insikt i vad yrkesrollen innebär. Detta bidrar i sin tur till att de menar sig få en ökad kunskap om och känner en större säkerhet inför yrkesrollen. *Jag har fått mer förståelse för hur det är att arbeta på en småbarnsavdelning och vad*

som är viktigt att tänka på . Jag känner att jag fått mer kunskaper och att jag känner mig säkrare på min yrkesroll när det gäller att arbeta med små barn (F6:24). En annan uppfattning är att det är i praktiken man får en bild av vad förskolläraryrket innebär i förhållande till de barn man arbetar med. Jag tycker att praktiken har gett mig en bild av att vara förskollärare bland små barn (F13:17). Erfarenheterna under praktiken har också bidragit till en ökad medvetenhet om varför man gör olika saker i förskoleverksamheten. Praktiken har fått mig att tänka till varför vi gör olika saker och hur viktigt det är att vi är medvetna om det (F9:12).

Förhållningssätt och yrkesroll

I det här temat ingår reflektioner över det förhållningssätt de studerande menar att en förskollärare bör ha. Dessa reflektioner görs i relation till det förhållningssätt till barn, som de studerande mött hos förskolepersonal (inte enbart hos förskollärare) under utbildningen. Man kan se att de är delvis normativa i sina reflektioner. De utgår från att det finns vissa förhållningssätt som är godkända på det sättet att de har förankring i litteratur och utbildning men också i grundläggande värden människor emellan. Vissa studerande reflekterar över det egna förhållningssättet som förskollärare. För dessa är att tänka över och ta ställning viktigt, liksom tankar om vilka egenskaper som är betydelsefulla för en bra förskollärare. Den bra förskolläraren finns till för barnens bästa och bör vara lyhörd.

En studerande betonar vikten av att tänka igenom det egna förhållningssättet. *När man arbetar med barn är det viktigt att man noga tänker igenom sitt förhållningssätt (F18:35).* De studerande reflekterar också över olika egenskaper de tycker att en förskollärare behöver ha, det kan till exempel vara flexibilitet, lyhördhet och respekt. *Man måste vara flexibel (F1:11), Man måste vara väldigt lyhörd som förskollärare (F1:15) eller Respekten för barnet tycker jag är något som hela tiden måste finnas i det egna tankesättet (F17:13).* Trygghet är också något som betonas särskilt i arbetet med de mindre förskolebarnen. *Mitt förhållningssätt till barn och vad jag anser vara viktigt är att barnen känner sig trygga (F13:18).* Förutom trygghet betonas vikten av att individualisera och att se det enskilda barnet. För att kunna uppfylla dessa mål måste man som vuxen må bra och ha en egen trygghet som kan spridas till barnen. *Det viktigaste för mig som förskollärare i mitt förhållningssätt är att vara en trygg människa och att kunna förmedla trygghet. Genom att ha ett demokratiskt ledarskap och utgå från varje barns och barngruppens behov, att ha tid för varje enskilt barn och se varje barn tror jag har stor betydelse för att*

barnen ska bli trygga, de känner att de duger och att de kan (F18:35). Jag anser att man som förskollärare ska ha ett tillåtande förhållningssätt och oftare säga ja än nej (F18:35). En studerande skriver att ett tillåtande förhållningssätt och ett känslomässigt engagemang är viktigt. Detta får dock inte ta överhand över yrkeskunskapen. De reflekterar här över om det finns en skillnad mellan känslor och en yrkesutövning och vari dilemmat i så fall finns. Som pedagog är det viktigt att man har ett känslomässigt engagemang men att man hela tiden inriktar sig på att kunskaperna om barns utveckling och behov är det viktigaste och som nu ska vägleda oss i vårt arbete (F13:19).

Under praktiken har de studerande tagit tillfället i akt att studera personalens förhållningssätt till barnen, för att se hur andra gör och utifrån detta kunna bilda sig en egen uppfattning. De använder dessa erfarenheter som grund för reflektion. En frågeställning är då hur hårt man själv skall ta efter sin handledare och hur man skall ta ställning. *Inledningsvis försökte jag att iaktta personalens förhållningssätt och sedan försökte jag bilda mig en egen uppfattning om hur jag skulle ta barnen och hur jag skulle vara mot dem i dessa situationer (F17:16).* Genom att studera det förhållningssätt som praktiserats på den aktuella förskoleavdelningen menar de studerande att de lärt sig ett förhållningssätt. De hittar de bra förebilder de söker och som stämmer överens med de bilder de själva för med sig. *När jag tittade på personalens förhållningssätt lärde jag mig en hel del. De var väldigt lugna i sitt bemötande med barnen och det var för att barnen själva skulle känna sig trygga (F6:23).* En annan studerande skriver. *Jag har kommit bra in i verksamheten och känner att jag skulle trivas väldigt bra som förskollärare. Detta måste jag delvis tacka personalen på förskolan för, då de verkligen gett mig inspiration till ett bra förhållningssätt med barn (F2:9).* Det som dock inte kommer fram i reflektionerna är var de studerande själva hämtat sina bilder av förskolläraren. Har de den med sig in i utbildningen, får de den genom litteratur eller från diskussioner i bas- och mentorsgrupper?

Det finns flera exempel som visar att de studerande har reflekterat över de yrkesverksammas (personal med olika utbildningar) förhållningssätt till barn och här förekommer reflektioner över både positiva och negativa erfarenheter. En studerande som är mycket positiv till det förhållningssätt till barn som hon mött på sin praktikplats skriver, *Jag hoppas att jag själv får arbeta på det här sättet när jag är färdigutbildad (F15:14).* För att kunna ta till sig det förhållningssätt som används på praktikplatsen menar en studerande att det är viktigt att personalens grundsyn stämmer överens med den egna grundsynen. *Jag har efter dessa sex veckor många*

funderingar kring hur min yrkesroll ska se ut och att personalens grundinställning har stämt överens med min på de flesta ställen. Har gjort att jag kunnat ta till mig mycket av deras sätt att agera (F20:18). Medan en annan är mycket negativ till det förhållningssätt hon mött under praktiken, ett förhållningssätt som inte stämt med hennes sätt att se på hur man skall förhålla sig till barn. Jag har sett hur mitt förhållningssätt och hur min blivande yrkesroll inte kommer att se ut (F16:12). Men hur ser den alternativa bilden ut? Det kommer ej fram i texterna.

Förändring genom ny kunskap

I sina reflektionerna visar de studerande på att det har skett en förändring av det egna förhållningssättet under kursen, då främst i mötet med utbildningspraktiken. En studerande skriver dock att det förändrade förhållningssättet är ett resultat av hela utbildningstiden, en förändring som är beroende av mer än enskilda delar. I texterna beskrivs flera olika sätt som förändringar har skett på. De beskriver tex. att en integration av teoretiska kunskaper och praktisk erfarenhet har medfört en förändring i det egna förhållningssättet. De förstår nu på ett annat sätt än tidigare. *Nu när man läst en hel del om små barn och deras utveckling har jag totalt ändrat min uppfattning. Då jag verkligen upptäckte att jag hade helt fel var ju självklart under min praktik då man kommer verkligheten närmast. Här såg man barn som verkligen kunde mycket och inte alls behövde den hjälp eller den tillsyn som jag först trott (F17:13). Men det egna förhållningssättet har också påverkats av den erfarenhet de fått genom det egna praktiska arbetet men också av att ha fått se olika förhållningssätt under praktiken på förskolan. Detta genom att olika vuxna delvis haft olika sätt att mötas barnen och handla på. Dessa förhållningssätt bildar sedan underlag för den studerandes egen uppfattning och egna ställningstaganden. När man varit på flera olika dagis har man sett hur deras olika rutiner har varit och fungerat och man har även sett hur olika förskollärare arbetar. Man får ta till sig lite från varje ställe, det man tycker är bra och bilda sig en egen uppfattning om hur man själv vill ha det när man kommer ut och ska jobba i framtiden (F14:17).*

I sin text reflekterar en studerande över att hon under praktiken ändrat uppfattning om vad som är viktigast för de små förskolebarnen. Hon visar tydligt i det hon skriver att hon blivit medveten om en förändring i sättet att tänka om yrkesrollen – hon har kommit till ny insikt och förståelse. *Jag har insett att det viktigaste för de små barnen är inte att få göra en massa aktiviteter eller att tillverka saker. Det viktigaste för dem är att få komma*

till en förskola där det finns fasta dagsrutiner som de känner igen och igenkänd personal som ger dem den trygghet och omsorg barnen behöver under dagen (F5:20). En annan studerande skriver att det egna förhållningssättet till barn utvecklats och hon visar på att ny kunskap också leder till förändring i sättet att tänka. Under praktiken har jag utvecklats i mitt förhållningssätt till barn, att se saker ur deras perspektiv och var de står i sin utveckling (F4:14).

Sambandet mellan teoretisk kunskap och praktisk erfarenhet betonas som ett viktigt inslag i utbildningen då det gäller att utveckla det egna förhållningssättet. *Efter att ha haft praktik så känner man hur viktigt det är att få komma ut i verkligheten och reflektera över kopplingen mellan teori och praktik (F13:13). eller Arbetet styrs av både ens teoretiska kunskaper och ens tidigare erfarenheter. I det praktiska arbetet lär vi oss hela tiden och utvecklar vårt arbetssätt. Man skaffar sig också egna teorier utifrån tidigare erfarenheter och som man mixar med de kunskaper som man får genom utbildningen och egna studier om hur arbetet ska skötas (F13:18).* Det är i ljuset av kombinationen av teoretisk kunskap och praktisk kunskap som man som studerande menar sig erhålla en större förståelse för barns sätt att agera. Reflektionerna tyder på att just växlingen mellan dessa olika erfarenheter, de teoretiska studierna, den praktikförlagda utbildningen och gemensamma diskussioner (kollektivt lärande) kring detta ger underlag för egna reflektioner. Denna kunskap och förståelse menar de har betydelse i bemötandet av barn, ett bemötande som bör utgå från barnets utvecklingsnivå. *Både BUL⁸ och LLL kursen har fått mig att se barnen på ett annat sätt. Alla steg i deras utveckling syns så mycket tydligare och jag förstår dem bättre för jag vet varför. Det är när man inser att man vet som man inte blir arg för saker som man vet är naturligt för den åldern (F12:5).* De litteraturstudier som ingår i utbildningen medverkar också till ett förändrat förhållningssätt. *Jag har genom böcker jag läst försökt föra in teori i praktik. Jag har märkt att man tänker mer och på ett annat sätt nu än tidigare (F4:15).*

I texterna finns också exempel på att studerande menar att de ändrat uppfattning om det förhållningssätt som tillämpats på praktikförskolan. Denna förändring har då berott på en ökad kunskap om och erfarenhet av att arbeta med barn. *I början av min praktikperiod tyckte jag att personalen kunde vara hårda mot barnen.....efter att vi diskuterat "problemet" och allt efter att tiden gick och ju mer jag lärde känna barnen förstod jag att man inte kan låta barnen styra allt. Har man sagt något så måste det vara det som ska gälla även om barnet ibland kan bli argt och ledset (F 17:16).*

---

⁸ BUL är en förkortning av kursen Barns utveckling och lärande.

Här finns tankar som förmodligen kommer att leda till ytterligare reflektioner om vem som skall bestämma och vad detta står för.

Övning ger färdighet

I detta tema finns reflektioner genom vilka de studerande ger uttryck för att de själva utvecklats under praktiken. Flera reflekterar över att de genom övning uppnått en ökad färdighet i sin praktiska yrkesutövning, de är säkrare i sitt handlande i förskolan. De menar att övning ger färdighet, det som känns svårt nu kommer att bli lättare med mera övning. *Övning ger färdighet är verkligen något som stämmer in här. Man kände sig säkrare ju mer man prövade på och höll i olika saker (F17:6).* eller *Jag är dock övertygad om att det som idag känns svårt blir lättare i morgon, dvs. övning ger färdighet (F22:12).* eller *Ju mer jag satt med vid bordet under måltiderna och ju mer jag diskuterade med handledaren ju bättre gick det. Jag fick mer kontroll och kunde kombinera de saker jag skulle göra och samtidigt ha koll på barnen (F17:10).* eller *Nu efteråt känns det väldigt bra att jag hade ansvaret för samma aktivitet flera gånger. På det viset kom jag lättare in i arbetet och jag kom över min nervositet inför uppgifterna (F17:12).* Det finns exempel på att studerande jämför den egna förmågan att utföra arbetsuppgifter med den ordinarie förskolepersonalens förmåga men de inser också att det är en skillnad. *Personalen har lång erfarenhet och behöver inte fundera över saker och ting (F3:24).*

Relationen mellan teori och praktik tas upp även här. Under praktiken erfar de studerande att det inte är lika lätt att utföra olika saker som det framstår i teorin, men att dessa svårigheter kan överbryggas med mera träning. *Det här med överblick och att ligga steget före är väldigt svårt och jag känner att det behövs mycket träning för att behärska det (F10:12).* eller *Jag tycker att det kan vara svårt att hålla koll på alla små som är på olika platser. Men det är förhoppningsvis en träningssak (F11:8).*

Trots att de studerande menar att de behöver mera övning och erfarenhet finns ändå känslan av att kunna bli en god yrkesutövare. *Visst behöver jag mycket mera övning och erfarenhet men jag har kommit en bit på väg och det känns mycket bra. För mig känns det nu som om jag kommer att gå ut skolan, som en bra pedagogisk förskollärare, för det blir man ju om man har intresset, motivationen och bestämdheten, men även lugnet som är ett måste, när man ska hålla på med barn (F1:34).* Av reflektionerna framgår också vikten av att få ta ansvar, för med ökat ansvar sker en utveckling och härigenom ökar känslan av att klara av den kommande yrkesrollen. *Att få känna att man gör nytta och få eget ansvar stärker känslan av att detta*

klarar jag om två år (F15:15). I reflektionerna ger de studerande uttryck för att de genom praktiken får en möjlighet att både träna och reflektera över vad det innebär att vara förskollärare men också över yrkets olika dimensioner.

Vidare framgår, att de studerande menar att den verksamhetsförlagda delen av utbildningen har bidragit till att de kommit till insikt om den egna förmågan och i det här sammanhanget har handledaren spelat en betydelsefull roll. *Jag har med praktiken fått en ordentlig inblick i vad yrkesrollen innebär. Jag har blivit mer delaktig i det totala arbetet och fått lite mera erfarenhet av yrkesrollens olika sidor. Genom detta har jag nu kunnat pröva mig själv och se mina i sammanhanget starka och svaga sidor. Jag vet nu bättre vad jag behärskar och vad jag behöver lära mig.* eller *Jag har fått många innehållsrika upplevelser av miljö och yrkesroll. Jag har med gott stöd av min handledare kunnat se vad som saknas för att kunna fungera och trivas i en framtida yrkesroll (F19:4).* En studerande betonar vikten av att få förtroende och tillåtelse att pröva för detta bidrar till den egna utvecklingen. *Personalen har visat mig hur ett väl fungerande arbetslag fungerar i praktiken och de har på ett positivt sätt guidat mig in i yrkeslivet. Jag har mötts av förtroende som gjorde att jag vågade pröva mina egna idéer (F20:2).*

Kommentar

I sin examinationsuppgift har de studerande till uppgift att reflektera över praktikerfarenheter och över yrkesrollen. De förväntas sätta dessa reflektioner i relation till de mål de skrivit inför praktiken. De har också i uppgift att reflektera över sambandet mellan teori och praktik. Förhållningssätt är ett centralt tema i de studerandes texter vilket kan relateras till kursplanen där förhållningssätt, identitet och relationer utgör centrala temata i kursen. Vid analysen av texterna framgår att några av de studerande inte reflekterade över eller satte sig själva i relation till den kommande yrkesrollen däremot reflekterade de över de yrkesverksammas förhållningssätt. Hur kommer det sig? Utan att ha ett givet svar kan man fundera över om dessa studerande upplever det svårt att ta ett steg tillbaka och betrakta sig själv, analysera det de ser och fundera över vad det betyder? Om det är en uppgift att reflektera över det egna, hur kan vi i utbildningen förhålla oss så att alla studerande erövrar denna förmåga? Vilka möjligheter har vi oprövade? Här blir det viktigt att i andra typer av reflektionsuppgifter försöka se om det finns dels en individuell dels en kollektiv utveckling i de studerandes sätt att reflektera.

Sammanfattning

De studerandes texter visar på reflektioner i form av fyra olika teman vilka utgår från den praktiska erfarenhetens betydelse och beskriver förhållningssätt i yrkesrollen, förändring av det egna förhållningssättet och den egna utvecklingen i förhållande till den blivande yrkesrollen. Centralt i reflektionerna är praktikens betydelse då det gäller att identifiera sig med yrket, dvs. att känna sig som en förskollärare. Men praktiken är också värdefull när det gäller att få praktisk erfarenhet och få pröva på yrkesrollen och de uppgifter som ingår. De studerande menar att praktisk erfarenhet resulterar i en ökad säkerhet om hur arbetet ska eller kan utföras. Det innebär att man ser yrket som ett praktiskt yrke med olika arbetsuppgifter som skall utföras. Under praktiken har de studerande tillägnat sig förhållningssätt till eller uppfattningar om yrket genom att se hur de yrkesverksamma förhåller sig. Detta relateras i vissa fall också till litteratur man läst och diskussioner som förekommit i olika grupper. De reflekterar över att det skett förändringar i det egna förhållningssättet under praktiken men förändringen hänförs också till lärarutbildningen i sin helhet. De studerandes förhållningssätt har påverkats av mötet med utbildningspraktiken men också av mötet mellan teoretisk kunskap och praktisk erfarenhet.

När det gäller den egna utvecklingen relateras den till ökade färdigheter som de menar att en förskollärare behöver ha. De reflekterar omkring den egna utvecklingen av kunskap och färdighet och över den egna förmågan före och efter praktiken. Reflektionerna efter utbildningen kan också ses som en utvärdering av de egna målen och huruvida dessa uppnåtts. De reflekterar också över handledningens betydelse för sin egen utveckling. Handledningen ses som värdefull för att de skall få syn på den egna kompetensen och sätta den i relation till yrkesrollen. Av de studerandes reflektioner framgår att de genom erfarenhet och övning har uppnått en ökad kompetens och färdighet. De reflekterar dels efter handling, dvs. när de själva utfört uppgifter i förskoleverksamheten men också över sitt eget sätt att tänka både i förhållande till tidigare praktikerfarenheter och till ett förändrat tänkande under praktiken i förskolan.

Diskussion

Syftet med studien var att belysa hur blivande förskollärare beskriver och reflekterar över sitt yrkeslärande och förskolläraryrket. Med utgångspunkt från syftet diskuteras i det följande, hur de studerande ser på sin kunskapsutveckling, vad den verksamhetsförlagda perioden har inneburit för deras lärande och på vilket sätt studien har bidragit till insikter om utbildningen.

Yrkeslärande

Vad betyder den verksamhetsförlagda praktiken för de studerandes yrkeslärande? Hur ser de själva på sitt lärande under kursen? Samtliga har i sin rapport reflekterat över yrkesrollen i termer av vad förskollärare gör, när de gör olika saker och vilka förhållningssätt gentemot barn de använder i vardagen. Praktiken betraktas som ett mycket värdefullt inslag i utbildningen för att de studerande skall få syn på vad yrket innebär. Vissa menar att de i samband med den praktiska utbildningen har ändrat det egna förhållningssättet, i form av hur de tänker kring förskollärarens yrkeskunskap. Men de beskriver också att de genom att iaktta, handla och observera i vardagen ökat och utvecklat sitt kunskapsförråd. Dessa förändringar beror dels på den ökade erfarenheten av praktiskt arbete dels på mötet mellan teoretiska kunskaper och praktiska erfarenheter. Att studerande förändrar sitt förhållningssätt i förhållande till ett bestämt innehåll (tex. leken) under studietiden har visats tidigare (Hasselgren, 1981; Henckel, 1990; Jönsson, 1998; Säll, 1995).

Det lärande som beskrivs visar på tre steg, vilka bygger på varandra. Först söker våra studerande en bestämd kunskap (*hur-, när-frågor*), en absolut kunskap där ”rätt och fel” är tydligt. Nästa steg kännetecknas av att de studerande inser att det finns flera möjliga förklaringar eller alternativ (*att jag förändrat mitt sätt att tänka kring det de gör*), som kan vara riktiga i en och samma situation. Det tredje steget kännetecknas av att de medvetet tar ställning i olika frågor, de har hittat argument att använda (*nu vet jag mer hur man kan göra och varför*). Ett annat sätt att beskriva är att när de studerande iakttar verksamheten söker de en bestämd kunskap, när de handlar prövar de olika lösningar och när de reflekterar tar de ställning till olika frågor i förhållande till förskolans praktik. I texterna finns också exempel på hur de studerande söker en bestämd kunskap (*Lära mig hur*

allt fungerar på dagis, rutiner och regler), men också dess motsats (*Varför gör de som de gör?*). Det lärande som beskrivs kan liknas vid den utvecklingsmodell som beskrivs av Perry (1970 vilken studerat utvecklingen av kunskap hos studerande inom olika utbildningar. De tre strategierna, iaktta, handla, reflektera, som våra studerande valt för sitt lärande kan tolkas som tre på varandra följande utvecklingssteg så som Perry beskriver det. En utmaning för lärarutbildningen blir då att möjliggöra för de studerande att integrera de tre stegen.

De studerande beskriver att de lärt genom att iaktta och genom att handla vilket stämmer väl överens med litteraturen. Kennedy-Olsson (1995) menar att detta är ett naturligt sätt för en nybörjare att närma sig yrkesverksamhet och en blivande yrkesroll på. Att kunna iaktta andra ger en trygghet inför det egna handlandet i förskolan (se också Arfwedsson, 1994; Carlgren, 1990). Strategin att lära för att reflektera slutligen, formuleras hos knappt hälften av våra studerande. De beskriver ej reflektion som något som sker under kursen utan efter. Enligt Kennedy-Olsson (1995) är det ovanligt att de studerande hinner reflektera över sin egen yrkesroll under en utbildningspraktik eftersom de då brukar vara fullt upptagna av att lära sig det praktiska arbetet, det som yrket innebär. Uppgiften att reflektera ligger snarare efter genomförd kurs.

Ser våra studerande på kursen som en helhet eller som två delar? Vi bedömer att det inom gruppen finns tre sätt som de studerande ser på detta. Några beskriver sitt lärande som ett resultat av egna reflektioner över både teori och praktik. Andra ser praktiken som det ställe där de förstår det teoretiska och andra åter ser praktiken i förskolan och teori som delvis åtskilda. De senare menar att det är i praktiken de lär till förskollärare. I teorin lär de annat.

Några studerande betonar i beskrivningen av sitt lärande vikten av att reflektera över sambandet mellan teori och praktik och att det är utifrån teoretisk kunskap i kombination med praktisk erfarenhet, som de bygger egna teorier. Detta ligger i linje med det som förs fram av Lärarutbildningskommittén (1999:63) där vikten av en växelverkan mellan teoretiska studier och praktisk erfarenhet betonas. Av betänkandet framgår att praktiken är *en* kunskapsbas liksom de teoretiska studierna utgör *en* kunskapsbas inom lärarutbildningen. Ur ett övergripande perspektiv kan då teorin ses som ett kollektivt lärande där alla de blivande lärarna lär tillsammans medan praktiken är den kunskapsbas där den studerande tillägnar sig ett eget personligt yrkeslärande. Av kommitténs betänkande framgår det att teori och praktik måste bindas samman i högre utsträckning

än vad som sker i utbildningen idag. Det krävs en ökad växelverkan mellan teoretisk kunskap och praktisk erfarenhet för att det praktiska handlandet ska utvecklas till en praktisk kunskap. Här föreslås att de studerandes praktikerfarenheter ska vara utgångspunkt för teoretisering och kunskapsbildning. Hur kan en ökad växelverkan mellan teoretisk kunskap och praktisk erfarenhet åstadkommas under utbildningstiden?

De tre strategierna *att iaktta, att handla och att reflektera*, förefaller ha varit lyckosamma. När det gäller strategin att iaktta visar resultatet tex. att studerande menar att de tillägnat sig, utvecklat eller förändrat sitt förhållningssätt under praktiken genom att iaktta de yrkesverksamma. När det gäller strategin att handla uttrycker de studerande att de ökat sin färdighet och kompetens genom att själva utföra de uppgifter som ingår i den blivande yrkesrollen. Detta har i sin tur medfört att de känner en ökad säkerhet inför yrket och de har börjat utveckla en yrkesidentitet. De studerandes recept för att uppnå ökad kompetens består av att göra, träna, pröva och öva. Detta är unikt för den verksamhetsförlagda delen av utbildningen. Det vi kan se här, kan tolkas som att de studerande i början av sin utbildning, ser handlandet i praktiken som det sätt på vilket man lär bäst om yrket.

Texterna visar att våra studerande under den verksamhetsförlagda delen tagit ytterligare ett steg mot förskolläraryrket och att utveckla en yrkesroll. De visar tydlig orientering mot ett medvetet förhållningssätt till olika företeelser och en strävan efter en egen kompetens. (*”detta klarar jag om två år.”*) Efter praktiken förefaller de också känna sig säkrare inför den blivande yrkesrollen, genom att de fått mera kunskap och erfarenhet. De *känner sig som förskollärare* när de får utföra arbetsuppgifter som ingår i det blivande yrket, dvs. de uttrycker en upplevelse av att ha en yrkesidentitet.

Studiens relevans för utbildningen

Vad betyder studiens resultat för utbildningen av lärare? På vilket sätt kan de studerandes praktikdokumentation användas för att utveckla former för en växelverkan mellan teori och praktik i utbildningen? Vi har i inledningen tagit upp varför vi menar att studien är värdefull. Vi vill här återknyta till detta för lärarutbildningens del. Vi menar oss ha visat att de studerandes rapporter förutom att vara ett examinationsdokument också utgör en källa med vars hjälp vi kan få syn på de studerandes yrkeslärande och det yrkesspråk⁹ de använder. I texterna finns ord och begrepp som

---

⁹ Vi återkommer till en diskussion om yrkesspråk i en senare rapport.

används utan att alltid vara definierade. Ett sådant exempel är förhållningssätt ett annat flexibel och ett tredje lyhörd. Genom att tydliggöra detta kan vi tillsammans med de studerande utveckla en kunskap och ett yrkesspråk som sätter ord på tyst kunskap. Kunskapen kan artikuleras. Vi ser alltså i texterna att de studerande i både målformuleringar, beskrivningar och reflektioner använder ord som hör till det officiella yrkesspråket, men hur definieras detta? Detta utvecklas inte i texterna. Men för att detta skall ske måste det kollektiva lärandet utifrån praktikrapporternas innehåll utvecklas. Hur detta skall ske har vi inte svar på men vi tycker oss kunna dra slutsatsen att reflektionsuppgifter är viktiga inslag i utbildningen – men att reflektera är inget man kan, det är en kunskap som måste erövras.¹⁰ Det vi också funderar över är vad det betyder att många av rapporterna har en omfattande beskrivande del – är kanske det till förfång för reflektionen? Eller är en uttömmande beskrivning en förutsättning för reflektion? Viktigt för oss inom lärarutbildningen är att själva reflektera över, diskutera och problematisera vad som skall finnas med och hur det skall beskrivas i kursdokumentationer och reflektionsuppgifter med syfte att öka de studerandes möjlighet till reflektion. En fråga att starta i kan vara; Vilket förhållande skall/bör det finnas mellan att beskriva och att reflektera?

Enligt Lärarutbildningskommitténs (1999:63) betänkande ska lärarutbildningen lägga grunden till ett livslångt yrkeslärande, där de blivande lärarna ska bli reflekterande praktiker som kritiskt granskar det egna yrkesutövandet. Resultatet av denna studie visar att samtliga studerande på något sätt reflekterar över yrkesrollen, vilket ingick som en del i examinationsuppgiften. Om inte uppgiften formulerats så, vad hade då hänt? Vi antar att de studerande tänkt över sin praktik och sina erfarenheter, men genom att också skriva om det, att sätta ord på tankarna och fästa dem på papper, leder det förmodligen till en tydligare praktisk kunskap, som kan kommuniceras till och tillsammans med andra. Man kan fundera vidare över detta. Är det viktigt att de studerande har i uppgift att reflektera under utbildningspraktiken för att de ska ta sig tid till reflektion? Ser de studerande reflektionen som en uppgift som ingår i lärarutbildningen eller som en del av det blivande yrkesutövandet? Detta är också en fråga att följa upp inom vårt projekt.

Vi vill avsluta rapporten med att med utgångspunkt i lärarutbildningskommitténs betänkande och denna studie, formulera ett antal frågor ytterligare som bör diskuteras inom utbildningen. Hur kan en lärarutbildning utformas så att reflektion dels blir en naturlig del i de

---

¹⁰ Vissa idéer finns i rapporten Att lära till lärare. Rapport nummer 1 i serien.

blivande lärarnas arbetssätt, dels i en lärarutbildning? Hur ofta och tillsammans med vem skall den studerande reflektera? Vad kan vi som lärarutbildare lära av de studerandes rapporter? Ser vi på de som en kunskapskälla och sätt att lära oss av? Om vi gör det, hur kan vi använda dem som ett innehåll i utbildningen på ett annat sätt än som examinationsuppgift – dvs. kan de bli en del i det kollektiva lärande som Lärarutbildningskommittén skriver om? Hur kan reflekterandet bli en naturlig del av vardagen, både i den högskole- och den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen? Förhoppningsvis kan dessa frågor och rapportens innehåll inspirera till diskussioner om studerandes lärande i praktik och frågan om dualismen praktik - teori på både vår egen och andra lärarutbildningar.

Tanke eller reflektion är som vi redan sett, om än inte tydligt, insikten om relationen mellan vad vi försöker göra och vad det får för följder. Ingen meningsfull erfarenhet är möjlig utan tänkande (Dewey, 1999 sid. 189).

Referenser

- Arfwedsson, G. (1994). *Nyare forskning om lärare*. Presentation och kritisk analys av huvudlinjer i de senaste decenniernas engelskspråkiga lärarforskning. *Didactica 3*. Stockholm: HLS Förlag.
- Bengtsson, J. (1994). Vad är reflektion? Om reflektion i läraryrke och lärarutbildning. *Didaktisk tidskrift*, 1-2, s 21-32.
- Berg, L-E. M.fl.. (1975). *Medvetandets sociologi. En introduktion till symbolisk interaktionism*. Stockholm: Wahlström och Widstrand.
- Berge, B-M. (1992). *Gå i lära till lärare: en grupp kvinnors och mäns inskolning i slöjdläraryrket*. Umeå: Universitet.
- Boglund, A. (1975). Den symboliska interaktionismen. I L_E. Berg, A. Boglund, T. Leissner, P. Månsson & H. Värnlund (red). *Medvetandets sociologi*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Carlgren, I. (1990). Praktikgrundad kunskap i lärarutbildningen. I G. Bergendal (red). *Praktikgrundad kunskap. Uppsatser om vård och undervisning*. Lund: Studentlitteratur.
- Carlgren, I. (1996). *Lärarutbildningen som yrkesutbildning*.
- Davidsson, B. & Hägglund, S. & Kihlström, S. (1997). *Att lära till lärare. Beskrivning av ett forskarprogram kring socialisation i yrkesutbildning och yrkespraktik*. Borås: Institutionen för pedagogik, Högskolan i Borås.
- Dewey, J. *Demokrati och utbildning*. (1999). Göteborg: Daidalos.
- Dewey, J. (1980). *Individ, skola och samhälle. Pedagogiska texter av John Dewey*. Stockholm: Natur och kultur.
- Handal, G. & Lauvås, P. (1993). *Handledning och praktisk yrkesteor*. Lund: Studentlitteratur.
- Hasselgren, B. (1981). *Ways of apprehending children at play a study of pre-school student teachers' development*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Henckel, B. (1991). Förskollärare i tanke och handling. En studie kring begreppen arbete, lek och inläring. Umeå: Pedagogiska institutionen.
- Jak/Petersson, T. (1995). *Vägen till yrket: handledarens och handledningens betydelse för förskollärestuderandes yrkessocialisation*. Rapport/ Institutionen för förskolläraryrkesutbildning, Förskolläraryrkes- och fritidspedagoglinjerna, Universitetet i Linköping;6. Linköpings Universitet.
- Jordell, K-Ö. (1886). *Fra pult till kateter. Om socialisering till laereryrket - en teoretisk studie*. Rapport nr 1 1986 Universitetet i Tromsö Avdelning för pedagogisk utbildning.

- Johansson, J-E. (1992). *Metodikämnet i förskollärarytbildningen*. Bidrag till en traditionsbestämning. Göteborg studies in educational sciences 86. Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Johannessen, K. (1989). Intrastitiv förståelse – en fellesnevner for filosofisyn, språksyn og kunstsyn hos Wittgenstein. I K. Johannessen & B. Rolf, *Om tyst kunskap. Två artiklar*. Centrum för Didaktik. Uppsala universitet.
- Jönsson, A-L. (1998). *Lärarstuderandes socialisering till lärare och deras bedömning av sin utbildning*. (Pedagogiska -psykologiska problem, nr 641. Malmö: Lärarhögskolan i Malmö, Institutionen för pedagogik och specialmetodik.
- Kennedy/Olsson, B. (1995). *Praktiken i fokus. Sjuksköterskors och studenters samspel och kompetensutveckling i klinisk praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Kihlström, S. (1995). *Att vara förskollärare. Om yrkets pedagogiska innebörder*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Kursplan (1997-05-21) för kursen, *Leka, Leva, Lära 10 p*.
- Laurin,U. & Plahn, T. (1995). *Vad kan förskollärare? : intervjuer med nybörjare i yrket och erfarna förskollärare*. Uppsala: Centrum för barnkunskap, rapport nr 2. Uppsala Universitet.
- Lortie, D. (1975). *Schoolteacher: A Sociological Study*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lpfö. (1998). *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Mead, G.H. (1976/1995). *Medvetandet, jaget och samhället från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos.
- Odelfors, B. (1996). *Att göra sig hörd och sedd – Om villkoren för flickors och pojkars kommunikation på daghem*. Stockholm: Pedagogiska institutionen Stockholms universitet.
- Pedagogisk uppslagsbok*. (1996). Stockholm: Lärarförbundets Förlag & Informationsförlaget.
- Praktikuppgift (1998, vt) *Leva, Leka, Lära, 10 p.*
- Pramling, I. (1988). *Att lära barn lära*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Perry, W. G. Jr. (1970). *Forms of Intellectual and Ethical Development in the College Years*. New York: Holt Rinehart and Winston, INC.
- Rannström, A. (1995). *Lärarstuderandes föreställningar om sin kommande yrkeskunskap*. Linköping: Linköpings universitet.
- SOU. (1999:63) *Lärarytbildningskommitténs betänkande*. (LUK).
- Starrin, B. & Larsson, G. & Dahlgren, L. & Styrborn, S. (1991). *Från upptäckt till presentation. Om kvalitativ metod och teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur.

- Säll, E. (1995). *Läraren som estradör, regissör, illuminatör. En studie av lärarstuderandes föreställningar*. Forskningsrapport 95:3, Samhällsvetenskap. Uppsala Universitet.
- Thunborg, G. (1999). *Lärande av yrkesidentiteter. En studie av läkare, sjuksköterskor och undersköterskor*. Linköping: Linköpings universitet. Linköping Studies in Education and psychology No. 64.
- Utbildningsplan (1997-12-03). *Utbildningsplan för Barn- och ungdomspedagogiskt program inriktning förskollärare 120 poäng, grundskolläraryrket 1-7 inriktning Ma/No 140 poäng, inriktning Sv/So 140 poäng*. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik, Institutionsnämnden.
- William-Olsson, I. (1988). *Vilka tar ansvar inom barnomsorgen?: om yrkeskompetens och arbetsmiljö i förskola och fritidshem*. Högskolan för lärarutbildning. Institutionen för pedagogik. Rapport 1988:8. Stockholm: Lärarhögskolan, Institutionen för pedagogik.

Bilaga 1

Kurser som ingår i den integrerade lärarutbildningen vid Högskolan i Borås under det första utbildningsåret.

Termin 1:

Kunskap, lärande och socialisation, 10 p.

Människan i världen, 10 p.

Termin 2:

Barns utveckling och lärande, 5 p.

För blivande förskollärare:

Leva, leka, lära, 10 p.

För blivande grundskollärare:

Människan och naturen, 10 p (ma/no).

Människan i tid och rum, 10 p (sv/so).

Livsfrågor, 5 p (för förskollärare och grundskollärare ma/no)

Barn, natur och teknik, 5 p (sv/so)

Uppgifterna hämtade från Utbildningsplan (1997-12-03) för den integrerade lärarutbildningen från Institutionen för pedagogik på Högskolan i Borås.

Bilaga 2

HÖGSKOLAN I BORÅS
Institutionen för pedagogik
Institutionsnämnden

Dnr 207-97-512
KURSPLAN
Ladok-kod: LLLA01
Ämnesområde: PEA
Utb. Område: LU
Gäller fr o m vt 1998
Fastställd IN 1997-05-21
Fastställd FoU 1997-12-03
Reviderad IN 1998-09-16

LEVA, LEKA, LÄRA
Live, Play, Learn

Poäng: 10

Kursansvarig institution: Institutionen för pedagogik

1. FASTSTÄLLANDE AV KURSPLAN

Kursplanen är fastställd av Forsknings- och utbildningsnämnden 1997-12-03. Reviderad och fastställd av Institutionsnämnden 1998-09-16.

2. KURSENS NIVÅ OCH INPLACERING

Kursen ingår i andra terminen av Barn- och ungdomspedagogiska programmet, 120 poäng och är på nivå 1-20 poäng.

3. TILLTRÄDESKRAV/FÖRKUNSKAPER

För tillträde till kursen krävs deltagande i kursen Barns utveckling och lärande samt 10 godkända högskolepoäng inom ramen för programmet.

4. SYFTE OCH INNEHÅLL

Kursen syftar till att den studerande skall fördjupa sin förståelse för fysiska, psykiska och sociala faktorer som påverkar yngre barns utveckling och lärande. Avsikten är också att de studerande skall lägga grunden till ett förhållnings- och arbetssätt byggt på kunskap om och erfarenhet av

observations- och analysmetoder med utgångspunkt i gällande styrdokument.

Innehållet i kursen hämtas främst från de utvecklings- och inlärningspsykologiska samt pedagogiska ämnesområdena med avseende på de yngre barnen. 6 poäng av kursen består av praktiskt arbete i barngrupp där den studerandes tidigare förvärvade kunskaper appliceras i en realistisk yrkesmiljö. Kursens innehåll belyses utifrån nedanstående centrala perspektiv:

- människan som kulturvarelse,-bärare
- jämlikhet
- genusperspektiv
- institutionsperspektiv
- respekt för barns och ungas integritet och människovärde

Centrala begrepp som behandlas under kursen

- dagsrytm
- omvårdnad
- lek
- förhållningssätt
- identitet
- relationer
- språklekar
- infektionssjukdomar

5. MÅL

Den studerande ska inhämta kunskap om:

- de yngre barnens utveckling och lärande
- arbetssätt i relation till yngre barn
- planeringsmetoder för arbete med yngre barn
- medicinska hälsorisker för barn
- barnlitteratur
- observations- och analysmetoder

samt utveckla förmåga:

- att söka kunskap på ett vetenskapligt sätt
- att kritiskt granska och värdera egen och andras kunskap
- att formulera och bearbeta problem
- att arbeta självständigt och ta ansvar
- att formulera sig i tal och skrift
- att tillämpa teoretisk kunskap i praktiskt arbete
- att observera och analysera

Den studerande ska kunna:

- planera utifrån de yngre barnens utvecklingsnivå, behov och kön med utgångspunkt i gällande styrdokument
- förstå omvårdnadssituationernas betydelse
- identifiera små barns sätt att interagera
- använda sin röst som pedagogiskt verktyg
- förstå lekens betydelse för barns lärande och skapande av kultur

6. ARBETSFORMER

I kursen används föreläsningar, laborationer, demonstrationer, seminarier samt praktiskt arbete i barngrupp med handledning som arbetsformer. Obligatoriska moment i kursen meddelas i kursplaneringen inför kursstarten.

7. FORMER FÖR BEDÖMNING

Praktikrapport och litteraturseminarier

8. BETYG

Som betyg används något av uttrycken Godkänd eller Underkänd.

9. UTVÄRDERING

Muntlig utvärdering i grupp samt individuell skriftlig utvärdering vid kursens slut.

10. LOKALA FÖRESKRIFTER

-

11. KURSLITTERATUR

Se separat bilaga.

English summary

Becoming a teacher: Observe, act and reflect. Pre-school teacher students about professional learning before and after an in-practice period. ¹¹

Background

Although several earlier national and international studies have described aspects of professional socialisation among student teachers, few have explicitly focussed on such processes within an integrated context. Very few concern training programmes with joint courses for students aiming at pre-school teacher's and compulsory school teacher's degree. Furthermore, studies of socialisation within contexts organised according to principles of professional integration have largely been conducted in settings where the integrated educational practice is based on voluntaries from the involved parts. As Swedish educational policy since 1991 prescribes integration of pre-school and compulsory school practice, explicit demands on universities and local communities to develop and organise efficient models for training and practice are at hand. The present project should be seen as an effort to generate deeper knowledge about what factors, premises and conditions are involved when two cultures of educational traditions meet. Particular attention is directed towards processes through which students and professionals, representing pre-school and compulsory school traditions, establish shared sets of knowledge, values and norms about learning and instruction. Such common frames for organising an integrated educational practice are assumed to form an important step towards a new, broader defined teacher role.

The project

The project "Becoming a teacher" started in the end of 1997 and will continue until the end of 2000. The overriding purpose is to identify and describe conditions for teacher socialisation during teacher training and in professional practice. Two empirical studies, each focussing on one main aspect of professional learning are conducted. One study examines a recently launched, integrated (pre-school teachers and primary school teachers) teacher training as context for teacher socialisation. The other investigates development and establishment of an integrated school practice among four teacher teams.

---

¹¹ The project is funded by: Högskoleverket and Högskolan i Borås

An integrated theoretical frame for socialisation is being used (Berger & Luckman, 1979¹²; Mead, 1976/1995¹³; Moscovici, 1984¹⁴). Briefly, this frame implies professional socialisation as being a dynamic, interactive, socially constructed process, which takes place in a socio-cultural context. Social interaction is regarded as a means for changing ideas about the teacher role as well as for maintaining established views. Established ideas as well as new ones are expressed, negotiated and confirmed through communication and action. Conditions for such interactions are contextual and can be defined in terms of temporary situations as well as cultural premises. Inter-individual as well as inter-group interactions are assumed to be involved in processes of constructing and/or reconstructing contents in the teacher role. Teacher socialisation, i.e. "becoming a teacher", takes place in interaction with fellow students, teachers, in-service supervisors and colleagues over a length of time, covering the years of university training and many years of professional work in educational settings. The present project illuminates issues that are likely to be at hand during some distances of the journey towards a teacher role within an integrated educational practice.

The project is inspired by an ethnographic research tradition, particularly as it has been developed within the educational sciences by Qvarsell ¹⁵(1994). Data is collected from two different contexts; integrated teacher training and integrated pre-school/compulsory school practice. Fifteen students accepted for pre-school teachers training and fifteen accepted for compulsory school teacher training is followed during their education. Interviews, student's diaries, examination papers, evaluations, and reflections on the training and their future teacher role are collected and analysed over 2,5 years. Data from the integrated practice is collected through participant observations in daily work and conferences, and individual and group interviews. Four teacher teams in two schools participate in the study.

The project is expected to reveal deeper knowledge about socialisation processes in educational professions, particularly in contexts emphasising

---

¹² Berger, P.L. & Luckman, T. (1979). *Kunskapens sociologi. Hur individer uppfattar och formar sin sociala verklighet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

¹³ Mead, G:H: (1976/1995). *Medvetandet, jaget och samhället från socialbehavioristisk ståndpunkt*. Lund: Argos.

¹⁴ Moscovici, S. (1984). *The phenomenon of social representations*. I R.M. Farr & S. Moscovici (Ed). *Social representations*. Cambridge University Press.

¹⁵ Qvarsell, B. (1996). *Tillbaka till Pierce? Tankar och begrepp inom den pedagogiska etnografien*. Utvecklingspsykologiska seminariets skriftserie Nr 43. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.

integrated models for organisation and content of educational activities. Furthermore, the project is organised in order to support links between educational sciences and teacher training, for example through regular seminars for students, university teachers and in-service supervisors.

Instead of aiming for one final report from the project, we have decided to document the research process in a number of smaller working reports. In the first one, the project as it was outlined in the proposal is presented. It gives a detailed description of purpose, design, theoretical perspective and methods.

This report presents a study of how 22 pre-school teacher students to some extent change their views on professional learning during a period of in-practice training. The study is based on diaries and examination reports before and after the in-practice training. Apart from a description of the changed content in the students ideas of how professional competence is best learned, the report discusses educational benefits of using students' written reflections on their future professional role as a pedagogical tool to encourage a more active process of professional socialisation.

Project staff:

Solveig Hägglund
Birgitta Davidsson
Anita Eriksson
Marianne Strömberg
Marianne Dovemark

Rapport från Institutionen för pedagogik

Projektet "Lära till lärare" är en del av den forskning och det utvecklingsarbete som bedrivs vid Institutionen för pedagogik vid Högskolan i Borås. Institutionen har två skriftserier för att dokumentera det arbete som pågår: Skrifter från Institutionen för Pedagogik och Rapporter från Institutionen för Pedagogik.

Rapporter utgivna inom ramen för projektet "Lära till lärare":

1. Davidsson, B., Hägglund, S., Kihlström, S. (1997/1999). Projektet "Lära till lärare". Projektbeskrivning. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 1, 1999.
2. Davidsson, B., Eriksson, A., Strömberg, M., Dovemark, M., Hägglund, S. (1999). Två blivande lärares reflektioner över mötet med lärarutbildningen. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 2, 1999.
3. Strömberg, M. (1999). "Det finns gyllene dagar och stunder i lärarens arbete och det är dom som gör att man knogar på." Åtta lärares upplevelse av tillfredsställelse i arbetet. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 3, 1999.
4. Eriksson, A., Davidsson, B. & Hägglund, S. (1999). Iakta – handla – reflektera. Blivande förskollärare om yrkeslärande före och efter verksamhetsförlagd utbildning. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 4, 1999.
5. Davidsson, B. Dovemark, M. & Hägglund, S. (1999). Vem blir lärare och varför? Utgångspunkter för en studie med fokus på lärarstudenters sociokulturella bakgrund och dess betydelse för högskolestudier och yrkesval. Högskolan i Borås, Institutionen för pedagogik.
Rapport nr 5, 1999.